

A Gyermekek

Náray-Szabó Sándor
1861—1914.

A háború izgalmi közben is megdöbbenést okozott Náray-Szabó Sándor dr. vallás- és közoktatásügyi nyug. államtitkár halála. Váratlanul, négy napi szenvedés után hunyt el életerős, tettekre kész korában. Most is, amikor a halál naponkint ezerszámra szedi áldozatait s egyik fájdalomból fel sem ocsudtunk, már a másik ér bennünket mély részvéttel tölt el minket Náray-Szabó Sándornak, a nagy emberbarátnak, a jeles tudósnek halála. A mai nagy és dicső idők a maguk világot megrázó erejükkel nagy harcokat szülnek s csak a nagy küzdelmek iránt teszik fogékonná a lelkeket s a csendes, békés munka berkei elhagyottan pihennek s a máskor élénk mezők, amelyeken munkások ezrei dolgoztak, most letaroltan állanak vagy csak néhányan örködnék bennük fásult lélekkel s dermedt tagokkal. Éppen azért kétszeresen érezzük, ha ritkulnak azok sorai, akik a béke munkájának folytonosságát vannak hivatva fentartani. A mai nagy korszak a maga óriási sulyával a gyermektanulmányi társaságra is ránehezedett, legképzettebb s legbuzgóbb munkásai közül számosan a csatatéren vagy a katonák körül teljesítenek hősi szolgálatokat, annál nagyobb sullyal nehezedik ránk a társaság egyik fentartó oszlopának, megalapítójának, vezérének s buzgó munkásának, Náray-Szabó Sándornak hirtelen halála.

Náray-Szabó Sándor működése ma még alig megbecsülhető értéket jelent köznevelésünkre nézve. Mint orvos került a közoktatásügyi minisztériumba, ahová magával vitte azon ügyek iránt való érzékét, a melyeket az ő műkö-

déséig teljesen elhanyagoltak köznevelésünkben, amelyek felé őt az ő orvosi készsége s mélységes emberszeretete szinte önkénytelenül terelte. A gyógypedagógiai ügyet, amely az ő idejéig a rongyos koldusa volt köznevelésügyünknek, szervezte, ujonnan megalapította s oly magas színvonalra emelte, hogy a külföldi hasonló intézetekkel szemben teljesen megállja a versenyt, sőt egy s másban meg is haladja azokat.

Kétségtelen, hogy Náray-Szabó Sándornak legnagyobb s örökbecsű cselekedete volt a gyógypedagógiai ügynek szervezése s művelése. De értékére nézve utána rögtön következik az, amit a magyar gyermektanulmányi ügy felvirágoztatására véghez vitt. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság a maga megalapítását, csodálatosan gyors felvirágzását jórészt az ő támogatásának köszönheti.

Náray-Szabó Sándor a köznevelés modern szervezétében a gyermektanulmánnyal egyenlő értékűnek vallotta a gyermekvédelmet. Ezen a téren sem elégedett meg a doktrinák hangoztatásával, hanem új gyermekvédelmi intézményeket létesített azon a ponton, a hol arra a legnagyobb szükség volt. Megalapította a balatonmenti és budai szanatóriumokat az üdülésre szorult gyermekek számára.

Nagy energiával vetette magát egy mélyen gyökerező pusztító bajra, az alkoholizmusra s mind társadalmilag, mind az iskolában küzdött ellene s ő tette meg az alkoholisták szanatóriumának megalapítására az első lépéseket.

Az iskolai egészségügy kérdésével behatóan foglalkozott s támogatta azon irányzatot, amely az iskolai egészségnek modern ujjá szervezését, az iskolai orvosi működésnek a gyermekekre való kiterjesztését s az orvosi vizsgálatok keresztül vitelét akarta.

Egyszóval Náray-Szabó Sándor köznevelésügyünk átalakítása s modern ujjá szervezése körül szerzett elévülhetetlen érdemeket. Ebből a szempontból halála pótolhatatlan veszteséget jelent köznevelésünk ügyére nézve.

A mesemódszer alkalmazása a normális és abnormis gyermek tanulmányozásában.

Irta s a kísérleti osztálynak 1913. március 11-én tartott ülésén felolvasta: **Dévai Flóra** okl. tanitónő, tanárjelölt. Közlemény a gyógypedagógiai pszichológiai m. kir. laboratoriumból. Vezető: *Ranschburg Pál dr.* egyetemi m. tanár.

Normális és abnormis szellemi képességű emberek intelligencia-fokának megállapítására kiváló pszichológusok alkalmazták már egyszerű történetek reprodukáltatását. Így *Binet* a gyermek intelligenciájának megítélésére mint egyik próbát ajánlja rövid újsághírek elolvastatását, mit azután 25 logikus egységbe foglal s nyolc éves gyermektől 2, — kilenc évestől 6 egység helyes reprodukálását kívánja.

Meumann egy egyszerű elbeszélésből a főfogalmakat adja a gyermek elé, elolvastatja és kiegészítetteti vele, miből azután az intelligenciára és kombináló képességre következtet. Vizsgálataihoz két egyszerű elbeszélést használ.

Ziehen csak a tanulás levonását ajánlja, különösen gyengétehetségüeknél. Az utóbbi években *Köppen* és *Kutzenszki*, *Sommer*, v. *Leupold*, *Moravcsik*, *Cimbal* egyszerű meséket használnak szellemileg abnormis és beteg emberek intelligencia-fokának megállapítására és diagnosztikai célokra. *Meumann* „Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik“ c. munkájának 2. kiadásában (1913) pedig *Terman* és *Child* az intelligencia megállapítására fokozatos nehézségű Aesopus-meséket használnak s a meséket egységekbe foglalva állapítják meg az eredményt.

Anélkül, hogy *Terman* és *Child* ezirányú kísérleteiről tudomásunk lett volna, *Ranschburg* tanár ur az elmúlt évben azzal a feladattal bizott meg, végezzek kísérleteket normális és abnormis szellemi képességű gyermekeken arra nézve, alkalmas-e a mesemondó módszer a gyermek felfogó és visszaadó képességének vizsgálatára s az eredmények számokban való kifejezésére? A kísérlet céljaira szolgáló meséket a 6—10 éves gyermek szupponált szellemi képességének megfelelően állítottam össze. A mesék a következők:

A jószívű Pista. (6 éves I. osztályos gyermekek részére.) Pista édes anyjától születésnapjára egy szép, nagy labdát kapott. Délután kimentek a Városligetbe, magával vitte a labdát is. Amint sétáltak, Pista meglátott egy siró kisiut. Megsajnálta és odaadta a labdát. Édes anyja megdicsérte jószívűségeért s másnap egy sokkal nagyobb labdát vett Pistának.

A türelmetlen Feri. (II. osztálybeli 7 évesek részére).

János gazda kertjében egy fiatal almafán 2 pirosodó alma volt. A gazda megengedte, hogy egy hét mulva egyiket Gyuri, másikat Feri leszakíthatja és megehetik. Gyuri türelmesen várt, de Feri rögtön leszakította az éretlen almát. Sietve beléharapott és megette. Egy hét mulva irigykedve nézte, mint eszi testvére az érett, piros almát. Gyuri oda akarta adni az alma felét Ferinek, de ez az éretlen almán úgy elrontotta a gyomrát, hogy az érett almát sem tudta megenni. Édes atyjuk is megdorgálta Ferit türelmetlenségeért.

A szófogadatlan huszár. (III. osztálybeliek, 8 évesek részére).

Bandinak volt egy szép, piros ruhás huszárja. Ez a huszár egyszer megharagudott Bandira, mert nem vett neki arany sarkantyút és elment világgá, de elhívta magával a Bandi Bodri kutyáját is. Boldogan mendégéltek, elől szaladt a kis kutya, utána lépkedett a huszár. Egyszerre azonban megeredt az eső s a huszár sirva kérte a Bodrit, hogy forduljanak vissza. Azonban a kis kutya örült, hogy kedvére ugrálhat, kinevette a siró huszárt s vígan szaladt tovább. A szegény huszár egyedül maradt. Csupa viz lett a ruhája. Így ment vissza Bandihoz s sirva kérte, fogadjon vissza, máskor szófogad s szívesen felveszi a réz sarkantyut is. Bandi megbocsátott a szófogadatlan huszárnak.

A kék madár. (IV. osztálybeliek, 9 évesek részére).

Egy kis fiúnak egy éjjel nagyon szép álma volt. Azt álmodta, hogy messze az erdőben, arany kalitkában lakik egy kék madár; aki ezt megszerzi, minden kívánsága teljesül, ezért a boldogság madarának nevezik. A kis fiu kora reggel elindult, hogy megkeresse a csodás madarat. Kimerülve, fáradtan futott előre, míg végre találkozott egy ősz, öreg emberrel. Sirva panaszkodott, hogy nem találja meg

a kék madarat, a boldogság madarát. Az öreg megsimogatta a kis fiu arcát s komolyan így szólt: A kék madarat csak álmodban láthatod fiam, de a boldogságot elérheted. Tanulj szorgalmasan, dolgozz, fáradj s munkádnak jutalma lesz a boldogság.

Az eső és a napsugár. (V.-VI. osztálybeliek, 10 évesek részére).

Egy szép tavaszi napon az eső és a napsugár versenyeztek egymással, hogy melyikük szerez több örömet a földön. „Próbáljuk meg, szólt a napsugár, menj előre, én meg majd utánad megyek.” Megeredt az eső. Az emberek hálát adtak Istennek, hogy vetésüket megöntözte, a virágok boldogan tartották fel fejecskéjüket. Majd kibujt a napsugár. Mindenki örömmel nézett a derült égre, vigan folyt a munka, a madarak énekkel fejezték ki hálájukat Isten iránt. Boldog volt a napsugár is, az eső is, hogy milyen örömet szereztek a földön. A napsugár az eső cseppekre mosolygott s e mosolyból egy gyönyörű szivárvány lett.

A meséknek a tudatba való bevitele 2 féle uton történik: akusztikai uton, szóbeli reprodukcióval és vizuális uton, írásbeli reprodukcióval. Ezen kísérleteimnél, melyekről beszámolok, a mesék átadása akusztikai uton történt szóbeli reprodukcióval. A vizsgálat előtt a gyermeknek néhány barátságos szót mondok, azután figyelmeztetem, hogy most vigyázzon, egy mesét mondok neki, melyet azután ő is elfog nekem mondani. A mesét rendes hangsúlyozással elolvasom, ezután a tanulóval mondatom el, s elmondását szószerint feljegyzem. Ha folytatni nem tudja, kérdésekkel segítem, a kérdést szintén feljegyzem, mivel az értékeléskor számításba jön. Ha a gyermek a bemondást elvégezte, az eredmény számszerinti becslése következik, s itt mutatkoznak a különben egyszerű módszer nehézségei. Ugyanis vannak gyermekek, kik a szavakat jól megjegyzik, azonban a mese összefüggő értelmét nem fogják fel, mások viszont az értelmet helyesen adják vissza, de nem a szószerinti szöveggel, hanem saját szavaikkal. Mindezt figyelembe kell vennünk az értékelésnél s ha ez helyesen történik, a nyert adatokkal igen rövid idő alatt betekintést nyerünk a vizs-

gált gyermek felfogó, megtartó, visszaadó, összefoglaló képességébe, tévedésekre való hajlandóságába, gondolkodása gyorsaságába, szóbőségébe, felfogási típusába stb. E szempontból igen fontosak a felfogási és emlékezési tévedések, kihagyások, hozzátoldások, összecserélések és eltorzítások, mit a számszerinti becslésben világosan feltüntettem a következő módon:

A meséket egységekbe foglaltam, a szó értelmének fontossága szerint, főnevek, igék egész egységek, kisebb fontosságúak a diszitő jelzők, határozók, melyek $\frac{1}{2}$ egységet képviselnek. Pld. az első mese első mondata: Pista = 1 egység, édesanyjától = 1 egység, születésnapjára = 1 egység, egy szép = $\frac{1}{2}$ egység, nagy = $\frac{1}{2}$ egység, labdát kapott = 1 egység. Ilyen beosztás mellett pld. az első mesében 27 egység van. Először összeszámítom a helyes reprodukciókat, ezekből azonban, ha a gyermeket kérdésekkel segítettük, minden kérdésre egy egységet leszámítunk, mivel a kérdés által esetleg több oly részletet is felidézünk, mit a gyermek különben már elfelejtett. Azután a téves bemondásokat határozom meg. A toldásokat aszerint értékeljük, beilleszthetők-e a mese keretébe vagy sem? Így kapjuk az értelmes (a táblázatban + jellel jelölve) és az értelmetlen (a táblázatban — jellel jelölve) toldások összegét. Igen fontos végül annak a meghatározása, felfogta-e a gyermek a *mesé lényegét*, vagy sem? Az ily módon eszközölt egység összeszámlálás lehetővé teszi a különböző gyermekeknél talált eredményeknek számbeli kifejezését és az eredmények összehasonlítását. Minthogy nem csak a tudás mennyiségét, de a téves szolgáltatásokét is, még pedig a tévedés minősége szerint megkülönböztetve fejezzük ki számokban, az így kifejezett adatok elég világos képét adják a felfogó, megtartó és visszaadó képesség egyéni sajátosságainak. Ezen sajátosságok tükröződnek a következő értékekben, melyeket a példa kedvéért mutatok be alábbi összeállításban: A VIII. Mária-Terézia téri elemi iskola normális növendékeiről, osztályonként két jeles —, két közepes — és két gyöngé tanuló vizsgálva, szóbeli elmondás és szóbeli reprodukció után az azonnal való visszaemlékezésre nézve a következő eredményt nyertem:

Az I. osztálybeli tanulók meséjének 27 egységéből

Ö. Gyuri B. Margit H. János H. Aranka F. Gyula W. Erzsi
jeles tan. jeles tan. közepes t. közepes t. gyöngye t. gyöngye t.

helyesen reprod.:	21 $\frac{1}{2}$	21 $\frac{1}{2}$	18	18	10	7	egységet.
tévesen reprod.:	—	—	2	$\frac{1}{2}$	6	2	" "
toldások száma:	+ 1	- 1	+ $\frac{1}{2}$	+ $\frac{1}{2}$	—	—	egység.
a mese lényegét	helyesen	helyesen	helyesen	helyesen	helyesen	nem	fogta fel.

A II. osztálybeli tanulók meséjének 45 egységéből

V. Ilonka Sz. Endre K. Lili F. Gyula S. Sándor K. Erzsi
jeles tan. jeles tan. gyöngye t. gyöngye t. közepes t. közepes t.

helyesen reprod.:	42	34 $\frac{1}{2}$	26 $\frac{1}{2}$	10	12	5 $\frac{1}{2}$	egységet.
tévesen reprod.:	—	2	5	4	—	—	" "
toldások száma	+ 6	+ 1	+ 6	+ 8	—	+ 4—15	egység.
a mese lényegét	helyesen	helyesen	helyesen	nem	nem	nem	fogta fel.

A III. osztálybeli tanulók meséjének 57 $\frac{1}{2}$ egységéből

L. György G. László G. Ilonka Á. Margit L. Rezső G. Lujza
jeles tan. gyöngye t. jeles tan. közepes t. közepes t. gyöngye t.

helyesen reprod.:	41	37 $\frac{1}{2}$	31 $\frac{1}{2}$	29	24	18 $\frac{1}{22}$	egységet.
tévesen. reprod.:	—	3	1	3 $\frac{1}{2}$	2	2 $\frac{1}{2}$	" "
toldások száma	+ 1	—	+ $\frac{1}{2}$	+ 7	+ 1 $\frac{1}{2}$ -1	+ 3—10	egység.
a mese lényegét	helyesen	helyesen	nem	helyesen	nem	nem	fogta fel.

A III. osztálybeli tanulók meséjének $57\frac{1}{2}$ egységéből

B. Erzsí Sch. Stefi O. József I. Margit N. Sándor L. Géza
közepes t. közepes t. jeles tan. jeles tan. gyöngye t. gyöngye t.

helyesen reprod.:	$20\frac{1}{2}$	$15\frac{1}{2}$	8	—	—	—	egységet
tévesen reprod.:	9	—	$10\frac{1}{2}$	1	—	1	" "
toldások száma:	$+11\frac{1}{2}$	$+6\frac{1}{2}$	$+3\frac{1}{2}$	$+2-19$	-25	$+2$	egység
a mese lényegét	nem	nem	nem	nem	nem	nem	fogta fel.

A IV. osztálybeli tanulók meséjének $56\frac{1}{2}$ egységéből

M. Jenő N. Imre Sz. Géza U. János. S. Katalin N. Jenő
jeles tan. jeles tan. közepes t. közepes t. gyöngye t. gyöngye t.

helyesen reprod.:	$28\frac{1}{2}$	$18\frac{1}{2}$	16	5	$1\frac{1}{2}$	—	egységet
tévesen reprod.:	—	—	—	$7\frac{1}{2}$	5	10	" "
toldások száma:	$+10\frac{1}{2}$	$+1$	$+5\frac{1}{2}-16$	-6	$+7$	$+1$	egység
a mese lényegét	helyesen	helyesen	nem	nem	nem	nem	fogta fel. ¹⁾

Éles különbség látszik a normális és abnormis gyermekek között különösen a *lényeg* felfogásában, miben a kiegészítő iskolások nagyrésze elmaradottnak mutatkozott. Jellemző azonkívül az abnormis gyermekekre nézve a *toldások*, különösen az *értelmetlen toldások* és tévedések nagy száma.

Ezek után még az a kérdés merül fel, egyezik-e a mesemondó módszer által kimutatott intelligenciabeli állapot ill. fok a gyermek tanítója által megadott tanulási fokozattal? Nagyjában igen, néhol meglepő pontossággal. Így egyes osztályokban végzett kísérleteim eredményében a helyes egységek számának csökkenése teljesen megfelel a tanulásbeli alacsonyabb fokozatnak, máshol viszont gyenge tanulóknál is, de egyszer-másszor a kiegészítő iskola növendékeinél is, főleg a felső osztályfokokon aránylag igen jó emlékező tehetséget találtam. Ezen gyermekek képességeit

¹⁾ A VIII. Mária Terézia téri el. iskolában a vizsgálatokat Weszely Ödön dr. főigazgató úr szíves engedelmével végeztem, amiért e helyütt is hálás köszönetet mondom.

más módszerekkel is vizsgáltuk s ugyanilyen jó eredményt kaptunk.

Végül csak azt jegyzem meg, hogy a mesemondó módszer segítségével egyes osztályokat egyszerre is vizsgáltam *írásbeli reprodukcióval*, ugyszintén az emlékezés megtartó képességét is 24 óra múlva. Ily irányu kísérletet azonban idő hiányában eddig csak kevés gyermekeken végezhettem, de ezekből is az tűnt ki, hogy a mese egységes tartalmánál fogva kevésbé alkalmas az emlékezet hosszabb időre való megtartó képességének vizsgálatára.

Egyáltalában, annak ellenére, hogy eddig kb. 100 gyermekeken kísérleteztem, végleges eredményt a mesemondó-módszerről nem mondhatunk, reményilem azonban, hogy további kísérleteimmel a módszer teljes kiépítése sikerülni fog.

Főnököm engedelmével közlöm, hogy a gyógyp. pszichológiai m. kir. laboratóriumban e sorok megírása óta is sok esetben alkalmaztuk a mesemondó-módszert, különösen züllött gyermekek vizsgálatánál igen jó eredménnyel.

Irodalom:

Bobertag: Kurze Anleitung zur Ausführung der Intelligenzprüfung nach Binet und S. Kleinglienicke bei Potsdam, 1913.

Köppen und Kutzinszki: Systematische Beobachtungen über die Wiedergabe kleiner Erzählungen durch Geisteskranke. Verlag von S. Karger. Berlin 1910.

Ranschburg: Das kranke Gedächtnis. Verlag von A. Barth. Leipzig 1911.

Meumann: Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik. Verlag von W. Engelmann. Leipzig 1913.

Cimbal: Taschenbuch zur Untersuchung nervöser u. psychischen Krankheiten. Verlag von Julius Springer Berlin 1913.

Ziehen: Über die Methoden der Intelligenzprüfung. Verlag von S. Karger. Berlin 1908.

Möller: Über Intelligenzprüfungen. 1897. Arch. f. Psychol. und Nervenheilk. Bp. 34. Verlag von Wilhelm Engelmann. Leipzig.

Moravcsik: A tanuzási képességről. Magyar jogászegyleti értekezések. Budapest 1907.

Pedagógiai Törekvések.

Kapcsolat a különböző fokú iskolák tanítási rendszere között.

Előadta a Délmagyarországi Tanító egyesület által Nagybecskerekén, 1914. évi július 5-én rendezett tanügyi ankéten **Nagy László** tanítóképző-intézeti igazgató, Budapestről.

Udvözlöm a D. M. T. E.-et a különböző fokú iskolák közötti kapcsolat fontos kérdésének kitűzéséért. Fontossá teszi ezt az ügyet, hogy általános a panasz az iskolák kölcsönös elzárkozottsága ellen úgy hazánkban mint külföldön. Sajátságos, hogy a különböző fokú iskolák közötti kapcsolat hiányát ma jobban érezzük mint régen. Ennek okát abban látom, hogy a történelmi új korszakban keletkezett iskolák a maguk önálló kiválása szerint teljesen kialakultak, de ugyanakkor el is zárkóztak egymástól, az iskolák teljes kialakulása és kölcsönös elzárkózása valósággal égetővé tette az iskolák folytonosságának ügyét.

Bármilyen élenken is foglalkoztatja ez az ügy a pedagógiai köröket az újabb időben, keveset haladt a megoldás felé. A sajtóban és a gyermektanulmányi fiókkörökben felmerült viták úgyszólván csak arra voltak jók, hogy az iskolák közötti ellentéteket a pedagógiai körökben tudatosakká, kiáltókká tegyék. Hiányzott a megoldás közös alapja. Mindegyik iskola egyoldalúan fogta fel a dolgot s a maga szempontjából ítélte meg a kérdést. Például a középiskola azon felfogást táplálja, hogy a középiskolai oktatás berendezése és módszere eo-ípo helyes, a népiskolai oktatás rendje pedig nem jó. Azon a sajnos körülményen tehát, hogy az elemi népiskolákból kikerült tanulók a középfokú iskolák alsó évfolyamaiban nem képesek haladni, csak úgy lehet segíteni, ha megjavítjuk az elemi iskolai tanítást, sőt nem hiányoznak az oly vélemények, hogy a középiskolák külön előkészítő elemi iskolákat kapjanak, mely módja a megoldásnak csak öregbitené a bajt. De az

elemi iskolai körökben is tapasztalható az a hajlam, hogy a kisdedővő az elemi iskola követelményei szerint alakítottassék át.

Nézetem szerint a megoldásnak, csak egy elfogadható igazságos alapja van és ez a *gyermekfejlődéstan alap*. Nem akarok azon elkoptatott szólamra hivatkozni, hogy nem a gyermek van az iskoláért, hanem az iskola a gyermekért, ami más szóval azt jelenti, hogy az iskolaügyi kérdésekben a gyermek érdekét kell előre tolni. De hangsúlyozom, hogy iskolaügyi szervezetünkben eddig nélkülözöttük a gyermekfejlődéstan elvet, ez az általános kultúrális, szociális és adminisztratív szempontok mellett eddig háttérbe szorult. Pedig ez a felfogás a gyermek szempontjából igazságtalan, a tudomány szempontjából helytelen volt. Igazságtalan volt, mert nem lehet kicserélni a gyermek testét és lelkét, mikor egyik iskolából átlép a másikba; tudománytalan, mert a tudományos pedagógia alapjául ma már elfogadtuk a gyermektanulmányt. Kétségtelen ugyanis, hogy az iskolák közötti ellentétek onnan származtak, hogy nem vettük számba a gyermekfejlődéstan megállapításait.

A következőkben az ebből a körülményből származó ellentétekre és megoldási módokra óhajtok mutatni.

I. Lássuk először a *3-8 éves kort*, amelynek időszakába esik a kisdedővőből az elemi iskolába való átmenet. A 3-tól a 9. évig tart a szubjektív érdeklődés kora, amelyet jellemez a csapongó fantázia és a szubjektív érzések uralma. A gyermek figyelmét önkéntelenül csak azok a benyomások kötik le, amelyek benne szabad képzetkapcsolatokat és élénk érzelmeket képesek indítani. Jellemző vonásai e kornak az illúziók, a megelevenítések, a megszemélyesítések. A maga érzéseit átruházza a külvilági tárgyakra és eleven fantáziájával olyanná teszi azokat, mint amilyen ő maga. Azonban a 3-8 évig terjedő kornak két időszakát különböztetjük meg, úgymint a *3-6 évig terjedő* időt és a *7-8 éves* életszakaszt. A 3-6 éves korban a gyermeki szubjektivitás, az öntudat kivetítései, a megszemélyesítések és megjelenítések, ösztönszerű erővel, korlátlanul jelentkeznek. A beleélések ekkor még teljesekek. A gyermek a babáját ekkor még teljesen élőnek, a homokból és viz-

ből készített ételt valóságos eledelnek gondolja. A 3—6 éves időszak a tiszta illúziók kora.

A 7-8 éves korban a gyermek ugyan még mindig a szubjektív érdeklődés korát éli, de öntudata értelmi irányban bizonyos fejlődést mutat. A szerzett tapasztalatok következtében különösen az ítélő képessége jut erőhöz, aminek következménye, hogy míg a 3-6 éves korban a gyermek érzelmi projectiói úgyszólván korlátlanul mentek végbe, addig a 7-8 éves gyermek a maga megszemélyesítéseit, illúzióit bizonyos ellenőrzéssel űzi. A beleélésekben még mindig nagy élvezetet talál, de azok többé nem teljesek. A 7-8 éves kor átmenetül szolgál a 9-12 éves időszakhoz.

Alkalmazzuk ezen tételket a *kisdedővő és az elemi iskola közötti kapcsolat problémájának* megoldására.

A 6 év az elemi iskolába lépés ideje s a 7-8 éves kor, mint az elemi iskola első és második osztályában töltött időszak, szolgál átmenetül a kisdedővőből az elemi iskolába. Ezen időszaknak azonban, miként előbb jeleztem, a fő jellemvonása még mindig a szubjektivitás, úgy, mint a 3-6-ik éveké. És valóban, a 7-8-ik évek a maguk átmeneti jellegük mellett is sokkal közelebb állanak az 5-6 éves korhoz, mint a 9-10 éves kor tiszta reáelizmusához. Az elemi iskola első és második osztálya sokkal inkább kiegészítése, betetőzése a kisdedővői foglalkozásoknak, mint kezdete a gyermekek rendszeres gondolkodásának.

Ezen szubjektív jelleg ellenére mi a 6 éves gyermeket az elemi iskola első osztályában logikailag rendszeres szellemi munkára fogjuk, megtanítjuk olvasni, bevezetjük a számműveletek rendszerébe s a beszéd- és értelemgyakorlatok keretében főfeladatunknak tartjuk a külső tapasztalatok általánosítását és osztályozását. Ime, az első elmentét az iskola rendje s a gyermek szellemi életének természetes rendje között!

Ha tehát a kisdedővői és az elemi iskolai foglalkozások közötti kapcsolatot meg akarjuk teremteni, akkor *közelebb kell hoznunk az elemi iskola első és második évfolyamát a kisdedővőhöz*. Más szóval az elemi iskola első és második osztályában folytatnunk kell a kisdedővői foglalkozásokat a megfelelő módon átalakítva. Az

elemi iskola első és második évfolyamaiban a gyermekek foglalkoztatásában még mindig a szabad alkotó tevékenységnek, játéki képzet kapcsolódásoknak kell a főszerepet juttatnunk. Azonban be kell vezetnünk a gyermekeket az objektív tapasztalatszerzésbe, meg kell kezdenünk a tárgyak realiztikus felfogását s megalkotását is. A logikailag rendszeres szellemi műveleteket mellőzzük ugyan, de gyakorolnunk kell a gyermeket a beszédbeli, rajzbeli és alakító kifejezőmódokban, a számok viszonyainak felismerésében s alkalmazásában, a hangok felismerésében és tiszta kiejtésében, sőt a betűk felismerésében és lerajzolásában is.

II. Az elemi iskolából a középfokú iskolákba az át lépés a 10 esztendő s korban, az 5. és 6. elemi osztályok elvégzése előtt történik. A középiskola akkor oly követelményeket támaszt a gyermekkel szemben, amelyeknek ez nézetem szerint nem felelhet meg. Ezen állításom igazolása végett lássuk először a 9-10 éves, azután a 11-12 éves gyermek lelki világát az oktatás szempontjából.

A gyermek 9 éves korában az objektív érdeklődés korába lép. Erdeklődése oda irányul, hogy a tárgyak valóságos tartalmát fogja fel, aminek az a biológiai természetű törekvés a magyarázata, hogy kifejlődjék benne a természetbe való beleélés állapota. A gyermek az összes érzékszerveivel s a cselekvéseivel tapad a természethez. A gyermek, ha új körülmények közé kerül, előbb tájékozódik s csak azután fog cselekvéshez. Ezen korszak fő sajátága tehát az objektív tapasztalatszerzés az elmeműködésekben s a realizmus a cselekvésben.

A gyermek a szubjektív állapotból ösztönszerűleg tér át az objektív érdeklődés állapotába, azért kialakul benne meglehetősen gyorsan a másik véglet, a szubjektivitás helyébe a tapasztalatszerzésre való mohó törekvés. Ismeretes dolog, hogy a 9 s különösen a 10 éves korban a gyermeket minden érdeklő s bámulatós eredményeket tud felmutatni a tanulásban. Szívesen lát, hall s olvas bármit, amit csak felfogni képes s a tőle térben és időben távoleső ismerettartalmak s az elvont szövegek megtanulására is hajlandó. A receptivitás igazi fénykora ez.

Az elemi iskolai tanító rendszeren tehát azzal a nyugodt érzéssel fejezi be a munkáját, hogy kitűnő anyagot

szolgáltat a középfokú iskoláknak. Alig kerül be a tanuló a középiskolába, megindul a panasz annak hiányos előkészültsége miatt; a gyermek nem bírja a középiskolai anyagot s valljuk meg őszintén, a középiskolák tanárainak általában véve igazuk van. Ezt a paradoxzont ismét a gyermek fejlődése magyarázza meg.

A gyermek 11-12 éves kora nem egyszerű folytatása a 9-10 éves kornak, a fejlődés mértani vonala nem folytatódik tovább egyenesen, hanem iránya elhajlást mutat, módosul. A nagyfokú receptivitást nem váltja fel oly korszak, amelynek receptivitása még nagyobb, sőt ez a tulajdonság némi csökkenést mutat. Ellenben növekszik a gyermek aktivitása, természetesen reális irányban. A gyermek ekkor már nem elégszik meg az elsajátított ismeretekkel, hanem azokat alkalmazni is akarja a maga természeti és társadalmi életviszonyaira. A passzivitásból kilép és ösztöni erővel érvényesülni akar. A természeti erőket a maga szolgálatába kívánja hajtani s a maga kis társadalmát is a maga kedve szerint átalakítani. Ezen korszak nem ellentétes ugyan a receptív elmeműködésekkel, sőt ezeknek természetes gazdagodását invonválja, világosságukat és pontos részleteződésüket fokozza, mégis más erők veszik át az uralmat a gyermek szellemi birodalmában. A tapasztalatszerző gyermekből praktikus gyermek lesz, a gondolkodó erőket megkötik a gyakorlati akarat külső céljai.

A középfoku iskolák, különösen a gimnáziumok és reáliskolák nem törődnek a gyermeki elmeműködések módosult irányával, hanem fokozott mértékben használják fel a gyermeki elme tiszta receptivitását. Egyéb célra nem töreknek, mint hogy a gyermek nagy mennyiségét sajátítsa el az új ismereteknek. Ami módosítás történik a tanítás anyagán, csupán abban áll, hogy az ismeretanyag elvontabbá s az ismeretközlés módja okoskodóbbá, deduktívabbá válik, ami még kiáltóbbá teszi az ellentétet a gyermeki értelem s az iskolai oktatás géniusza között. Látjuk tehát, hogy nem az elemi iskolában, hanem a középiskolai oktatás rendszerében kell a sikertelenség okát keresni.

Az elemi és a középfokú iskolák oktatása közötti kapcsolat helyes megoldását is a középfoku iskolák alsó két évfolyama oktatási rendjének megváltoztatásától vár-

jük. A közölt megállapításokból következik, hogy a középfokú iskolák alsó két évfolyamában úgy, miként az elemi iskola V.-VI. oszt.-ban, a módszer lényege a különböző kifejezésmódokban u. m.

a) a szóbeli és írásbeli elbeszélésekben, leírásokban, összefoglalásokban, lerajzolásokban, mintázásokban,

b) az iskolai tantermekben, műhelyekben és a szabad természetben lefolyó exakt munkákból és a szabad szerkesztésekből áll.

c) Egyáltalán kívánatos a szabad természettel és az emberi alkotásokkal való közvetlen érintkezés és kölcsönhatás.

✕ d) Minthogy a gyermek életének fővonása e korban a környezettel való kölcsönhatás, azért a középfokú iskolák alsó két évfolyamában felölelendő azon tanulmányi anyag, *ami a természeti életbe és a társadalmi élet jelenébe való beleélésre alkalmas*. Tehát felölelendők körülbelül azon tantárgyak, amelyek az el. népiskola 5-6. osztályának anyagát teszik. Fontos szerepet játszik tehát ezen a fokon a földrajz, a természettudományok, a mértan és számtan tanítása.

Mivel a 12 éves koron túl megkezdődnek a pubertást előkészítő évek és a gyermekben az erkölcsi eszméknek egész raja indul meg és a társadalmi problémák iránti érdeklődés pitymallik, azért a középfokú iskolák 3—4. osztályaiban fellephet az elvontabb természetű irodalmi, kulturtörténeti oktatás, a polgári kötelességek, az önmagunk iránt való kötelességek (egészségtan), politikai számvitel tanítása.

Tisztelt értekezlet! Ajánlom tételeimet szíves jóindulatukba, szíveskedjenek azokat elfogadni. Minthogy pedig az iskolák közötti átmeneti és összekapcsoló oktatás egyik vitális kérdése társadmunknak, amely körül a legtöbb és a legfőbb hibák követtetnek el, indítványozom, a D. M. T. E. folytassa tovább a mozgalmat e tárgyban, hívja fel az illetékes szakköröket e tétellel való foglalkozásra. E tétel megvitatására sokoldalú összetételüknel, alapirányuknál és készültségüknel fogva, különösen a gyermektanulmányi köröket tartom alkalmasoknak, ezeket kellene elsősorban véleményadásra felhívni.

Javaslataim a következők:

1. *A kisdédóvó és az elemi iskola kapcsolata.* Számba véve azon gyermektanulmányi megállapítást, hogy a gyermek a 7—8 éves korban még mindig a szubjektív érdeklődés korát éli s egész lelki és testi habitusa szerint közelebb áll a 3—6 éves, mint a 9—12 éves korhoz, az elemi népiskola első és második osztálya a kisdédóvó közvetlen folytatásaként veendő s eszerint szervezendő át. Ennélfogva az elemi iskola első és második osztályaiban a következő foglalkoztatások forduljanak elő:

1. Objektív megfigyelésekre való szoktatások s realiztikus irányú kézi foglalkoztatások.

2. Alak-, szám- és beszédgyakorlatok részben a Montessori módszere szerint. Ide tartoznak az olvasást és írást előkészítő gyakorlatok is.

3. A gyermekek szabad fantáziájának gyakorlása mese játék, szabad rajzolás (illusztrálás) és kézi alkotások útján.

II. *Az elemi és a középfokú iskola kapcsolata.* Szem előtt tartva, hogy a 11—12 éves korú gyermek lelki élete nem egyéb, mint a 9—10 éves korban megindult fejlődésnek, az objektív érdeklődés korának közvetlen folytatása s bizonyos fokig való betetőződése, a középfokú iskolák első és második osztályai átszervezendők, úgy, hogy azok az elemi népiskola 3. és 4. osztályainak közvetlen folytatásai s betetőzései legyenek. Ennélfogva a következő reformok foganatosítandók:

1. A középfokú iskolák alsó két évfolyamában a szaktanítás mellőzendő, vagy legalább tetemesen megszorítandó.

2. Tekintve egyrészt a 11—12 éves korú gyermek konkrét aktivitását, fejlett gyakorlatias gondolkodását, másrészt szociáletikai és művészi életének alacsony fokát, a középfokú iskolák alsó két évfolyamának anyagául s módszerül a következők szolgáljanak.

a) főleg a természettudományi ismeretek és a technikai foglalkozások;

b) a szociális és az ethikai élet jelenjébe való bevezetés főleg a földrajz és a polgári kötelességek és jogok tanítása útján;

c) a művészeti élet elemei: irodalom, szavalás, ének, fogalmazás, festés, mintázás útján.

d) Az oktatás a munkaiskola elve szerint rendezendő be, vagyis az egész vonalon érvényesüljön a gyermek öntevékenysége és gyakorlati foglalkoztatása.

(Az ankét s az ezt követő tanítói közgyűlés a javaslatokat általánosan s részletesen elfogadta).

Jog és védelem.

A fiatalkorú bűntettesek tanulmányozásának módszerei.

Irta s a M. Gy. T. T. budapesti jogi és gyermekvédelmi szakosztályának május 9-iki ülésén előadta **Kármán Elemér** dr. kir. járásbíró Erzsébetfalván.

Kriminológia és pszichológia.

A fiatalkorúak külön bíróságainak felállításával a magyar bűnügyi (kriminológiai) tudományra fontos és nehéz feladatok megoldása vár. A tudománynak ez a kötelezettsége nálunk, ahol a fiatalkorúak bíróságának a szervezése és a különösen az eddigi perjogi elvektől jelentékenyen elütő elvekre fektetett egész külön bűnvádi eljárási mód törvénybeiktatása gyors radikalizmust jelent a külföld, különösen pedig a kontinens államainak tartózkodó reformmunkálataival szemben, mindenesetre sokkal súlyosabb és nehezebb, mint ezekben a külföldi államokban. A mi törvényhozási intézkedéseinknek ugyanis — ezt be kell ismernünk — nagyon kevés oly tudományos kutatás szolgált alapul, amely a mi sajátos magyar viszonyainknak tanulmányozásán alapul. Alig néhány éve, hogy bűnügyi statisztikánk külön rovatot ismer a fiatalkorúak számára és addig amíg a fiatalkorúak felett való elkülönített bíraskodás nem volt ismeretes, mindenesetre nem teljesen felvilágosítók azok az adatok, amelyek ezen az alapon szereztek. Az egyes, az életben előfordult esetek pedig nagyon kevésbé ismer-

tesek a tudományos kutatók előtt és azoknak szakszerű és casuisticus feldolgozásával a mi büntetőjogi irodalmunkban, amely még mindig nem merítette ki a törvényértelmezés igényeit, alig találkozunk. Így az az alap, amelyet a saját viszonyaink között való kutatás alapján szereztünk, inkább instinktív és populáris lélektani tapasztalatokon nyugvó tételekként jöhet számba. Innen van, azt hiszem, az a legkülönbözőbb természetű fogadtatás, amellyel a mi tudományos és gyakorlati köreink az egész intézményt fogadják. A legtöbb esetben és a legjobb esetben az intézmény barátai és ellenségei egy vagy több kedvező vagy kedvezőtlen eset tapasztalatai alapján csatlakoztak ehhez vagy ahhoz a csoporthoz, nem gondolván arra, hogy az egész intézmény világszerte csupán még csak szociális kísérlet a büntetettek osztályától való szabadulásra. Fokozott mértékben kötelessége tehát a magyar büntetőjogi tudománynak és a pedológiának azokat az eredményeket, amelyeket a fiatalok feletti bíráskodás nyújthat, exakt módon megszerezni, felhasználni és majdan, ha annak az idejét kellő türelemmel megérjük, anyagot nyújtani az egész intézmény kritikájára.

A társadalmi tudományok és így a kriminológia modern irányai mindenesetre sokkal később ismerték fel azt, amit az erkölcsi, vallási és tanügyi tudomány már régen felhasznált, hogy kutatásának igazi alapját a pszichológia adhatja meg. A kriminológia egész kezdetén abban a hitben ringatta magát, hogy valódi tudomány csak akkor lehet, ha az energetikus tudományok módszerét követi és a büntettek megismerésére ugyanolyan szabályokat állít fel, mint a kémia vagy a fizika és abban a hitben ringatta magát, hogy grammok és centiméterek, arcvonalak, színek, szörzetek és egyéb testi jelek alapján határozhatná meg a bünt és büntettest. A XVIII. század végén voltak ugyan egyes igen érdekes tudományos kísérletek, amelyek az igazságszolgáltatás kérdéseibe a pszichológia útján akartak világot deríteni,¹⁾ azonban különösen Kraft Ebbing óta, aki

¹⁾ Így Münch: „Über den Einfluss der Kriminalpsychologie auf ein System des Kriminalrechts.“ Nürnberg, 1790. — Eckartshausen: „Über die Nothwendigkeit psychologischer Kenntnisse bei Beurtheilung von Verbrechen.“ München, 1791. — Hoffbauer: „Die Psychologie in ihren Hauptwendungen auf die Rechtspflege. Halle, 1823.

törvényszéki lélektan alatt kizárólag a pszichopathológiát értette,¹⁾ a büntettes lélektani vizsgálata nemcsak a kóros jelenségek vizsgálatára szorítkozott, hanem kriminal-pszichológia alatt egyebet sem értett, mint a törvényszéki psychopathológiát. Ez a körülmény idézte elő azt, hogy a normalpszichológia hosszú ideig teljesen elmosódott a kriminalista látköréből és Hans Gross-ig alig gondolt valaki arra, hogy a büntettes tanulmányozásának a lélektani vizsgálódás az igazi módja.²⁾ A kriminológiai kutatás csak a legutóbbi időben látta feladatának azt, hogy a bűn és a büntettes tanulmányozása egyedül pszichológiai módszer alapján lehetséges, sőt a legújabb időkben a kriminalanthropológia úgyszólván teljesen megváltozott tartalommal a kriminálpszichológiában olvad fel. Amiként az ember tanulmányozása a legújabb időkben nem áll másból, mint az eleven lélek viselkedésének, a körülötte létező dolgokra és előtte lefolyó eseményekre való reagálásának a vizsgálatából, úgy a büntettes tanulmányozása ma az embernek a bűnnel szemben való viselkedéséből állhat csak és a kriminológia legszebb eredményeit nem az ember testi, hanem lelki tulajdonságainak vizsgálatával éri el. A kriminológiai megismerés módszere ugyanaz, mint a szociológia legújabb módszere: a lélektan; a társadalmi tudomány nem az anyagok váltakozásával, hanem az ember életével foglalkozik. Az élő ember tanulmányozása pedig maga a lélektan.³⁾

A lélektani módszerek tehát azok, amelyet nekünk kitűzött feladatunkra, a fiatalokorú bűnösök megismerésére alkalmaznunk kell.

A pszichológia módszerei.

1. *A statisztikai módszer.* A büntettes megismerésének lélektani alapjait eddig leginkább a tömegészlelés, vagyis a statisztika szolgáltatta. A statisztika által összegyűjtött adatokból igyekeztek megállapítani azokat a faktoro-

1) V. Krafft Ebbing: Grundzüge der Kriminalpsychologie für Aerzte und Juristen. Erlangen. 1872.

2) Hans Gross. Kriminalpsychologie. Leipzig, 1897. és 1905.

3) Mac Dougal: An introduction to social psychology. London, 1912. 5. l. — Steffen: Die Grundlage der Soziologie. 20 l.

kat, amelyek a büntett okaiul jelentkezők, a büntettes viselkedésének lényegesebb mozzanatait és főbb jellemvonásait tüntették fel. Így állapították meg a kriminalitás arányát, továbbá a nemnek, a kornak, az anyagi helyzetnek, a nyomornak, a műveltségnek, a lakóhelynek, a klimának, a bűncselekmények elkövetése idejének, a foglalkozásnak, a családi állapotnak, a vallásnak, a babonának, bizonyos népszokásoknak, az alkoholnak, más élvezeti cikkeknek, a prostitúciónak, a büntettes testi és szellemi tulajdonságainak, a betegségeknek és az elmeállapotoknak a viszonyát a büntetthez és megállapították azt, hogy bizonyos kor, egyes foglalkozások, a nyomor, bizonyos gazdasági helyzetek, az alkoholizmus, vagy bizonyos betegségek, mint az epilepszia, hiszteria, mint a bűnözés okai szerepelnek. ¹⁾ Amit mi a fiatalkorúak bűnözéséről hazánkban eddig tudunk, az alig egyéb, mint ezek a statisztikai adatok, amint-hogy a mi bűnügyi tudományunk is alig áll még egyébből, mint ezeknek a faktoroknak a tanulmányozásából, úgy, ha mi büntettek tanulmányozására gondolunk, vagy azzal foglalkozunk, ilyen számadatok keresése és egybeállítására lebegett eddig célként előttünk.

A tömegészlelés azonban szociális, tehát lelki jelenségek megismerésére addig nem teljesen alkalmas, amíg azt a körülményt figyelmen kívül hagyja, hogy a statisztikai módszer a társadalmi tudományok körében nem azon egyszerű szabályok szerint kezelhető, mint a fizikában vagy a kemiában. ²⁾ Amíg egész bizonyos, hogy ezeknek a számoknak a tanulmányozása nem felesleges, addig igaz az is, hogy amíg szociális tényekről nem többet, mint számadatokat, addig alapján véve rendkívül keveset tudunk róluk és eszerint kell következtetéseinket berendeznünk. Sokszor halljuk, hogy ezek a számok csak úgy bírnak jelentőséggel, ha lelket öntünk beléjük. Tudományosan mondva ez annyit jelent, hogy azok a mozzanatok és tényezők, amelyeket a tömegészlelés elébünk tár, csupán mint diszpozíciók jöhetnek számba és azért a büntett tanulmányozásánál is

¹⁾ Aschaffenburg : Das Verbrechen und seine Bekämpfung. Wulffen Die Psychologie des Verbrechers. Pollock : Die Psychologie des Verbrechers

²⁾ Steffen : Die Grundlage der Soziologie, Jena, 1912. 85. l.

azoknak a közelebbi viszonyoknak és körülményeknek az összességét, amelyek az illető személyiséget körülveszik és a büntettest és annak jellemét meghatározzák, kell figyelembe venni.

Igy például a statisztika alapján jutottunk volna rá, hogy a büntett szoros összefüggésben áll a nyomoruságos anyagi helyzettel, sőt voltak, akik ezt általánosítva, felállították a nyomort, mint egyedüli tényezőjét a büntettnek. Ép ilyen igazság az is, hogy az alkohol az ügyek jelentékeny tömegében együtt járó jelenség a büntettek elkövetésével. Arra azonban semminemű felvilágosításunk nincs, hogy miért vannak mégis emberek, akik inkább koldulnak a végszükségben, vagy éhen halnak vagy öngyilkosok lesznek, nehogy bűncselekményt kövessenek el, sőt a legvégőbb szükségbe esett alkoholista is inkább koldul vagy öngyilkos lesz, mintsem büntettet kövessen el.¹⁾

2. *Az egyes eset megfigyelése: a psychographia.* A büntettes lelkületének helyes felismerésére tehát a tömegészlelés módszere magában véve nem elegendő. Ez a módszer mindenesetre csak másodrendű jelentőségű lehet. A büntettes megismerésének leginkább célravezető módszere az lesz, amelyet a lélektan is, az emberi viselkedés megismerésének módszerül felállított, nevezetesen az egyes esetekben szereplő egyéneknek az összes emberi tulajdonságokra kiterjedő megvizsgálása, a büntettes pszichológiai képének leírása és az ő lelkében feltalált összes jelenségeknek pontos analizálása. Így lesz nagy jelentőségű az egyes eset pontos megfigyelése. Míg a statisztikai tömegészlelések által megismert diszpozíciók alig alkalmasak egyébire, mint hogy az egyes esetben keressük azt, hogy előfordulnak-e azok a kriminalaetiológiai jelenségek; de ha az adott esetben azokat fel nem találjuk, teljesen tanács-talanul állunk a megoldandó problémával szemben: addig az egyes eseteknek beható részleges pszichológiai megvizsgálása képet nyújthat arról, hogy az egyes esetben az az ember lelkének jelenségei oly sajátos módon találkoztak össze, hogy az az ember a törvénnyel összeütkö-

¹⁾ Bechterew: Das Verbrechen im Lichte der objectiven Psychologie. Wiesbaden. 1914.

zésbe jött.¹⁾ Ezért van az, hogy a büntettek lélektani vizsgálata, amelyeket többnyire orvosok végeznek, igen gyakran azzal az eredménnyel zárul le, hogy semmit sem találtunk ama bizonyos okok közül, amennyiben az ember se nem alkoholista, se nem pauper, nincs degeneratív tünete, nem találhatók fel öröklött jelenségek, tehát az egész vizsgálat nemleges. Ellenben, ha elővesszük az egyént és igyekezünk kikutatni az ő fejlődésének, majd környezetének, végül pedig egyéni jellemvonásainak egész seregét, akkor megtaláljuk azt a sajátos utat és módot, amelyen ezek a legkülönböző jelenségek oly módon találkoztak össze, hogy egy büntettes lelkiállapotot, olyat eredményeztek, amelynek bűnös cselekedet az objektive észlelhető jelensége.

A bűnügyi tudomány ma mindjobban átlátja azt, hogy az egyes esetek tanulmányozása fogja a kriminologia problémáit valamikor megoldani²⁾ és az egyes egyén külön sajátosságainak pontos ismerete az egyedüli módszere a bűnös megismerésének. Evégből fel kell használnunk a lélektan tudományának azokat a legújabb törekvéseit, amelyek arra vannak irányozva, hogy az emberi egyén megismerésének módszerét nyujtsák. Teljesen hasznavehetetlen itt az elméleti lélektan, amely semmit sem nyujt számunkra, amennyiben a képzetek, érzelmek, akarattyilvánulások pusztá leírása nem vezethet az egyes egyén megismerésére, de ép ily hiába való a természettudományos gondolkodásmód, mert az az embert példánynak tekint, általános szabályok és törvények alkalmazási eseteinek. Ellenben a differentialis lélektan, amely az embert a maga különböző sajátosságainak változatosságában tanulmányozza és kutatja e változatosságok és a sajátosságok egymáshoz való viszonyának (korrelatioinak) törvényeit,³⁾ vezet az egyén ismeretének igazi módszereihez.

¹⁾ Bechterew : Das Verbrechen im Lichte der objektiven Psychologie. 31. l.

²⁾ Wetzel : Die allgemeine Bedeutung des Einzelfalles für die Kriminalpsychologie. H. Gr. ss Archiv. Bd. 55. 101. lap. — W. Gruhle-Wetzel. Verbrechenstypen. I. Berlin. 1913. 3. l.

³⁾ Stern : Die differentielle Psychologie in ihren methodischen Grundlagen. Leipzig, 1911.

Nem vonható kétségbe, hogy ezen a téren a büntető tudomány próbálkozott már bizonyos módszerek megkísérlésével. A bűnösökkel foglalkozó orvosok megállapítottak bizonyos eljárási módokat, amelyek szerint a vizsgálatuk elé utalt egyénekkel foglalkoztak. Ezenkívül nagy anyaggal találkozunk oly kutatásokban, amelyek letartóztató intézetek falai között eszközöltettek. Az ilyen vizsgálatok után egybegyűjtött adatok és a belőlük levont következtetések aligha szolgáltathatnak tudományos alapot a bűnözés okainak felkutatására. Az orvos ugyanis csupán azokat az eseteket vizsgálja, amelyek már, mint elmeállapotra gyanusak utalhatnak eléje, ezenkívül kutatása aetiologiai szempontokat szolgál: az öröklés, a születés, gyermekkor, serdülő kor és a kórfolyamat adatait kutatja és azután keresi a betegség szimptomáit. Teljes képét a büntettes lelki egyéniségének ebből alig kapni és a pathológiai oldal prevaleál ismét a normálpszichológiai megfigyelés felett.

A letartóztató vagy javító intézetekben való vizsgálatok, amelyek azután ismét többnyire fogházorvosok, esetleg lelkészek részéről történik, elítélt egyénekről szólnak.¹⁾ Ezen egyének viselkedésének a fő jellemzője az, hogy azoknak bizonyos kényszerű életmódjuk van, amelyhez lehetőleg alkalmazkodni kívánnak, sőt ezekben az intézetekben egy olyan bizonyos életmód és viselkedés fejlődik ki, amely feltétlenül megzavarja az egyén tanulmányozásának a tiszta forrásait. Ezeknél az egyéneknél az egész emberi viselkedés lényeges alkatelemei: e mozgások céljai és irányai elő vannak írva, tehát érzelmi és akaratit életről alig lehet szó. Ezenfelül mindakét vizsgálati módszer nagy mértékben nélküli adatainak a hitelességét, amennyiben az orvos hozzá van szokva az embereket úgy vizsgálni, mint a beteget, megkérdezi, hogy mi fáj neki, a letartóztató intézetekben való vizsgálat pedig annak a falain túl szintén ritkán terjed, úgy hogy ezen vizsgálatok rendkívüli nagy

¹⁾ Ilyen vizsgálatok újabban: H. W. Gruhle. Die Ursachen der jugendlichen Verwahrlosung und Kriminalität. A. Homburger. Lebensschicksale geisteskranker Straffgefangener. Mindkettő a Heidelberger Kriminalpsychologische Abhandlungen c. gyűjteményben. Berlin, 1912, 1913,

része egyedül az illetőnek pusztá bemonadásán alapul.¹⁾

Az egyén megfigyelésének és lélektani megismerésének alapjául a differenciális lélektan azt a módszert állítja fel, amelyet az alkalmazott lélektan ma psychographia néven ismer. A berlini „Institut für angewandte Psychologie“ intézetben Stern, Lipmann és Baade kísérelték meg egy olyan pszichogramm felállításának a módját, amely teljes képet törekszik nyújtani az egyéniségről.²⁾ Célja az egyéniség összes jegyeit lélektani szempontok szerint csoportosítani és szem előtt nem a lélek egységét, hanem annak teljes változatosságát tartani. Míg az életrajz (biographia) kizárólag az egyén fejlődésének történeti sorrendjét tünteti fel, addig ez a módszer minden jellemvonásra kiterjeszkedve, jelenlegi állapotában lélektani szempontok szerint csoportosítja az egyén jegyeit és a jelen állapothoz fűzi a fejlődés eseményeit. A helyes pszichografiai eljárás abból indul ki, amit ugyan Sternék nem kellően domborítottak ki, hogy előbb leírja az egyént, amilyen az most, azután kutatja, hogy miben különbözik az másoktól; végül kutatja e különbségek okát. Kiinduló módszere tehát descriptiv, majd inductiv és végül genetikus. Igen természetes, hogy akármilyen teljességre törekszik ez az eljárás, teljes soha nem lehet. De lehetetlenségre azért az ilyen séma nem törekszik, mert csupán az elérhető teljességre iparkodik azon szempontok szerint, amelyet elérni akarunk. A pszichográfia tehát felállít egy sémát, amely leírja az egyént úgy, amint az ma előttünk jelentkezik. Az amerikai bűnügyi intézet³⁾ szintén egy sikerült mintát produkált, amelynek a főcsoportjai a következők: családi történet, fejlődési történet, környezet, jellem, orvosi vizsgálat,

¹⁾ Ritka kivétel e tekintetben a folyó évben a Münchener Studien zur Psychologie und Philosophie című vállalatban: Carl Rath: Über die Vererbung von Disposition n zum Verbrechen című műve, amely nagy utánjárással gyűjtötte egybe adatait. (Stuttgart. 1914.)

²⁾ Stern. Die differentielle Psychologie. 327. l. — Stern, Lipmann, Baade. Fragment eines psychographischen Schemas. Zeitschrift für angewandte Psychologie. 3. köt. 191—215. l. — Margis, Das Problem und die Methoden der Psychographie. Zeitschrift für angew. Psych. 5. köt. 409—451. l.

³⁾ A system for recording data concerning criminals. Bulletin of the american institute of criminal law and criminology. December 1909.

lélektani vizsgálat (family history, developmental history, environment, character, medical examination, psychological examination.) A családi történet fejezetébe vétetik fel a felmenők normális viselete, abnormális viselkedései, azután a születésének, majd gyermekkorának adatai; környezet: szülőhely, fejlődés alatti viszonyok, családi állapotok, érintkezési viszonyok, szórakozások, valamint a vallásos élet; a jellem fejezetébe: tehetségek és képességek, a munka, a viselkedés általában és az úgynevezett állásfoglalások (ideas about, Stellungnahme) az élet dolgaihoz; azután különböző szokások, mint alkohol, nikotin, stb. és az előző büntetések. Ezután következnek a részletes orvosi vizsgálat és a lélektani kísérleti vizsgálatok, amelyekről alant fogok külön szólni. Ugyszintén figyelemreméltó Mac Donald pszichografiai sémája, melyet általában az emberek jellemzésére állított fel, de különös adatokat tartalmaz a büntettekre.¹⁾ Legujabban igen sikerült minta jelent meg a már említett Münchner Studien című vállalatban Rath Károly dr. könyvében, amely azonban különösen az öröklés szempontjait kívánja kidomborítani.

A pszichografiai módszer feltétlenül meg lenne honosítandó a büntettes vizsgálatánál és így nálunk a fiatalkorúaknál is. Igazi eredménnyel azonban ez a módszer is csak akkor kecsegtet, ha az, nem miként eddig, bírói határozat után, hanem előtte vétetnék fel a bíróságok által. A fiatalkorúak elleni eljárásban használt környezettanulmány is hasonló célokat szolgál, azonban ez inkább csupán a környezeti adatokat, mint sem az egész lélekrajzot tünteti fel. Ha tehát mi a büntettekéről teljes egyéni képet óhajtunk elérni, akkor a pszichografiai módszert az eljárás lényeges alkatrészévé kell tennünk és ebben nincs lehetetlen, ennél sokkal nagyobb abszurdum az, hogy a mai bünvádi eljárásban a büntettest sokszor ötször-hatször is kihallgatjuk tettére és annak okaira, de lelki jelenségeinek megállapítására nincs időnk, sem módunk.

A statisztikai módszer mellett tehát a pszichografiai módszer jelentkezik akként, mint amely a kriminal-pszichológia legjelentékenyebb forrását van hivatva szolgáltatni.

¹⁾ Mac Donald; A plan vor the Study of man, Washington, 1902.

3. *Az önmegfigyelés.* A szociálpszichológiának eddig leginkább alkalmazott statisztikai módszerét az önmegfigyelés módszere is ellenőrzi. Az ember előbb azt figyeli meg, hogy mások hogyan viselkednek és azután igyekszik kritikai vizsgálatát adni a talált adatoknak a saját maga megfigyelésével. Így az önmegfigyelésnek is van jelentősége. Ez azonban rendkívüli nagy nehézségekkel jár a büntettes vizsgálatánál már azért is, mert abba az állapotba való beképzelés, amelyben a büntettes van, mindenestre különösen nehéz problémákat ad fel. De a tiszta önmegfigyelés módszerének, az introspektív módszernek legnagyobb hiánya az, hogy a lélek érzelmi és akarati életének terén alig mozgathat eredménnyel.¹⁾ Az úgynevezett klasszikus büntetőjogi iskolának alapját szolgáló pszichológia, a „tiszta” pszichológia, ezen a módszeren alapult és ép ezért hagyta anyyira figyelmen kívül az ember veleszületett tendenciáit, érzelmi és akarati világának különbözőségeit. Az introspektív analysis tehát csak mint ellenőrző módszer jöhet számba.²⁾

4. *A kísérleti lélektan.* Nemrég jelent meg egy kiváló munka a nagy amerikai pszichológus, Münsterberg Hugótól, aki a társadalmi rend, az egészségügy, a közgazdaság, a jog, a nevelés, a művészet, sőt a tudomány megismerésének és továbbfejlesztésének problémáit kívánja lélektani kísérletek útján irányítani.³⁾ E kísérleti módszerek az ember érzéki észlelései, képzetei, a képzetek reprodukciója, asszociációja, az emlékezet, a tanulás, a figyelem, az érzelmek és az akarat jelenségeit kívánják kísérletek útján világosítani fel. Kétségtelen, hogy oly lelki komplexummal szemben, mint a büntett, csupán az elemi jelenségek vizsgálata magában véve teljes felvilágosítást nem fog nyújtani. Azonban amint ezt a saját magam eddigi tapasztalataim és kísérleteim igazolják, a kísérleti lélektan is nagyon értékes adatokat szolgáltat a bírónak az ember egyéniségének a megismeréséhez. Az általam vitt fiatalokúak bíróságáról dr. Ranschburg Pál gyógypedagógiai és lélektani

¹⁾ Mc Dougall ; Social psychology. 7. l.

²⁾ Steffen : Die Grundlage der Sociologie 90. l.

³⁾ Münsterberg : Die Grundzüge der Psychotechnik. Leipzig, 1914.—
Ugyanennek régebbi e tárgyú munkái: Psychology and life, Psychology and the teacher, Psychology and crime, Psychology an industrial efficacy,

intézetében végzünk vizsgálatokat fiatalkorú büntettekben. Végleges megállapítások még koraiak lennének; de a Binet-Simon, Ranschburg, Ebbinghaus, Stern, Bernstein és Rosolino féle vizsgálatok eredményeseknek mutatkoznak. És amint különösen p. o. az intelligencia vizsgálatok a pedagógusnak segítségére vannak a nevelésére bizott gyermek megítélésénél, ezt a kriminológus is eredménnyel használhatja fel, amidőn az egyén, különösen pedig a fiatalkorú jövője felett intézkedést kell megtennie.

Bűnügyi intézetek.

A bűnügyi lélektan módszereinek ezen rövid ismertetése után további feladatomban az, hogy ezen módszerek gyakorlati alkalmazásáról szóljak és megkíséreljek néhány javaslatot tenni arra nézve, hogy milyen módon volna lehetséges a fiatalkorúak ügyét és az ügy tanulmányozását ezen a módon előbbrevinni.

A természettudományok fejlődésének menete tanúsítja azt, mondja a kriminálpszichológia megalapítója, Hans Gross,¹⁾ hogy ezek akkor vettek nagy lendületet, amidőn a tanulmányozók asztalától a laboratóriumba vándoroltak és az a nagyon közelfekvő észlelet, hogy a tudomány realitáit ma nem a könyvből, hanem induktív módon összegyűjtött tapasztalatokból és kísérletekből tanulhatjuk meg, volt az exact tudományok hatalmas fellendülésének egyedüli oka. A büntettek tanulmányozói is átlátják tehát azt, hogy a vizsgálandó anyagot bizonyos keretekkel körülhatárolva az ezen kereteken belül felhasználható anyagot a laboratórium asztalánál kell tervszerűen feldolgozni. Így keletkeztek a különböző bűnügyi intézetek, amelyek ugyan részben inkább a bírói és rendőri közegek kiképzésének a szempontjait tartották szem előtt, azonban ezekben is az újabb időben mind nagyobb és nagyobb jelentőségre jutott a lélektani szempont, különösen a Gross intézetében.

Ezen bűnügyi intézetek közül tudományos szempontból a legnagyobb jelentőségű a gráci, amely egyenesen a tudományos dolgozás céljait szolgálja és a Chicágóban fel-

¹⁾ Hans Gross: Kriminalistische Institute. Gesammelte Aufsätze. I. 14. l.

állított amerikai kriminológiai és büntetőjogi intézet, amelynek egy külön része a fiatalok pszichopatiái intézete¹⁾

1. *Bűnügyi muzeum.* A bűnügyi intézetnek a könyvtáron és a bűnügy köréből merített előadásokon kívül, a melyeket külön részleteztem nem szükséges, leglényegesebb része a bűnügyi muzeum. A bűnügyi muzeum eszméje nem új és nem eredeti, mert ilyenek meglehetősen számban találhatók az összes államok minden jobbra való rendőri, sőt csendőri intézménye keretében. Ezek a bűnügyi muzeumok azonban eredetileg nem voltak egyebek, mint afféle ritkaságok gyűjteménye, amelyben megtalálta az ember az akasztott ember kötelét, Rózsa Sándor bilincseit, mindenféle gyilkoló és betörő szerszámokat, mérgeket stb., amelyeket az ember megnézett és megdicsért, de amelyeket tanulmányozás céljára fel nem használt senki. Gross vetette fel először azt az eszmét, hogy a büntetésektől elkobzott, általuk használt tárgyak, vagy olyan tárgyak, amelyek náluk találtattak, mint a babona tárgyai, végül azok, amelyeket a büntett hozott létre, a büntettes lélektanának megismerésére alkalmasak. Hogy ez az eszme továbbfejlesztésre mennyire érdemes, azt leginkább mutatja az ember más alkotó tevékenysége köréből vett példa. A szépművészeti múzeumok látogatója sem tesz egyebet, mint átmegegy a szépen berendezett termeken és érzékeit gyönyörködteti. Az esztétikus, aki ma szintén lélektani alapon gondolkodik, ezekből a kiállított képekből, szobrokból alkotja a művészet lélektanát, a művészetek megismerésének legigazabb tanulmányát. Ugyanúgy az ember romboló, erkölcstelen munkájának tanujelei a büntett tárgyai. Aki tehát lélektani alapon kívánja megismerni a büntettet és a büntettest, ezekből az élettelen tárgyakból sokszor még többet is tanul, mint kihallgatásokból, vagy a saját, sokszor nem megbízható tapasztalataiból és megfigyeléseiből. Az idevágó munkálatoknak a tudomány még annyira az elején van, hogy itt végleges eredményekről alig beszélhetünk, de világos az, hogy más következtetést vonunk le p. o. annak az egyénnek a lelkületére nézve, aki késsel támadja meg nyílt ut-

¹⁾ L. A Bűnügyi Intézetekről című tanulmányomat a Jogt. Közl. 1913. évi folyamában, amely külön is megjelent.

cán az ellenfelét és arra, aki ravaszul kieszelt módon beadott, lassan ölé méreggel pusztítja el azt. Érdekes összehasonlítani, a legközönségesebb tárgyak példáját véve, az ütőszerszámok közül azokat, amelyek parasztvidékeken lettek összeszedve, azokkal, amelyeket városi csirkefogóktól szedtek össze. Az előbbin a nyers erő, az utóbbiakon a dísz kedvelő ravaszság tűnik szembe. A hamis kártyák az ember csalási találékonyságának lélektani jelenségeit, a hamis pecsétek óriási tömege a munkakerülő ravasz manipulációit jobban tárja elő minden tudományos könyvnel. Vagy nem lélektani elenséget örökít-e meg az a spirituszba eltett vipera, a melyet a gráci múzeumban egy fiatalok leány ügyéből őriztek meg, aki ezt a viperát tűzön melengette és mikor az állat elkábult, becsempészte hűtlen udvarlója ágyára, aki csak úgy menekült meg a vipera halálos csipésétől, hogy a holdvilág történetesen odavilágított fekhelyére és észrevette kellő időben a veszedelmes állatot. Ismétlem, az ily dolgok gyűjtése már praktikus szempontból is célszerű ugyan, amennyiben ma a szemléltetés mindnagyobb szerepet játszik a kutatás és tanítás eszközei között; de ettől a talán mellékesnek tartott szemponttól eltekintve is egyenesen lélektani következtetések elérésére alkalmas ezeknek a sokszor semmitmondó tárgyaknak a gyűjtése. Gondoljunk arra, hogy a vademberek alkotó és teremtő munkáját ép úgy a tőlük összegyűjtött tárgyakon tanulmányozzuk, mint a gyermekek tanulmányozásánál is a legújabb módszer, tárgyak és rajzok előállításával végzi kísérleteit.¹⁾ És ép úgy, mint a vademberi fajoknál, a büntetésnél is számtalan a példa, hogy az alkotó munkában jobban felismerhetjük az illető lelki képességeit, mint a beszédben. Példája ennek az a sok, még remekszámba menő munka és ábrázolat, amelyeket a hosszabb időre elítélt fegyencek sokszor a legközönségesebb anyagból produkálnak.

A büntett tárgyaknak gyűjtését ezenkívül egy más szempont is teszi indokolttá. A büntett legtöbb jelenségénél a nagyobb tömeg hat tanulságosan. Ha sok száz hamis kulcs, hamis pecsét, bizonyos fegyverek, arzén tükrök vannak bir-

¹⁾ E párhuzamot látjuk megvilágítani. A. F. Chamberlain: The child. A study in the evolution of man. London. 1906.

tokunkban, ezzel van bebizonyítva, hogy mennyire el van terjedve az illető tárgy, milyen veszedelmet rejt magában és milyen szükség van arra, hogy ezekre a dolgokra különös figyelmet fordítsunk. Ezzel van igazolva a kriminal-szociológiai mozzanat. Nemcsak az tanulságos, ha p. o. azokat a tárgyakat gyűjtjük össze, amelyek a büntetteknek, esetünkben a fiatakorúnak, különös ravaszságát tüntetik fel, hanem a fiatakorban való bűnözés különös veszedelmét mutatják, ha 12—14 éves gyerekektől összeszedünk ölö és az életre veszedelmes eszközöket és bemutatjuk, hogy bizonyos idő, p. o. hat hónap alatt bizonyos területen, p. o. egy községben hány ilyen gyermeknek a kezében szolgált az a fegyver bűncselekmény elkövetésére. Igen természetes, hogy a bűnügyi múzeum tárgyai nem csupán összehordott darabokból állanak, hanem minden egyes tárgyhoz be kell szerezni a büntettes leírását, a cselekmény leírását és az eljárás eredményét. Ez ugyan már a kivitel dolga és a részletekhez tartozik.¹⁾

Ugyanígy egy bűnügyi intézet múzeuma nem csak tárgyi reálítások gyűjtésével, hanem lélektani jelenségek gyűjtésével is foglalkozhatik. Itt rejlik a bűnügyi intézetek legszebb és legfontosabb jövője: a büntettek viselkedési módjainak, szokásainak, babonáinak és azon legkülönbözőbb és ma még alig figyelembe vett jelenségeknek a megörökítése, amelyek a birói gyakorlatban rendszerint nyom nélkül tűnnek el. Ez alatt nem az úgynevezett érdekes eseteket értem, hanem az egyes különös jelenségeket, mint' kóros állapotok, nemkülönben a nem kóros, hanem normális jelenségek, ügyességek leírását. Itt azután egy bizonyos kölcsönhatás létesülhet a tudományos feldolgozás és a gyakorlat között, mert míg a gyakorlat legkülönbözőbb helyekről és vidékekről szolgáltatja az adatokat, amelyeket az intézet feldolgoz, viszont az intézetet felkereső más praktikus tanulhatja ott meg azt, hogy mi mindent lehet megfigyelés tárgyává tennie. Utalok a legkézenfekvőbb dologra, mint például a tanuvallomási kísérletekre; ezek a tudományos dolgozás termékei, de a gyakorlati ember egész

¹⁾ E részletekről l. Kármán: A nyomozás oktatása a csendőrségnél és csendőrségi bűnügyi muzeum. Budapest 1913.

másképen fogja foganatosítani a tanukihallgatásokat, ha valamely tudománnyal foglalkozó helyen alkalma nyílt látnia, hogy mi mindent lehet vizsgálat tárgyává tennie.

2. *Laboratórium.* A bűnügyi intézet további részei: a laboratórium és a kriminalisztikai állomás.

A laboratórium céljait ismertetnem felesleges. Itt végezendők mindazok a tudományos munkálatok, amelyek az összes egybegyűjtött anyag feldolgozására vannak irányozva, nemkülönben azok a munkálatok, amelyek a kriminalisztikai állomás számára szükségesek és amelyek csupán laboratóriumban végezhetők.

A gyűjtött tárgyak és az egybegyűjtött adatok rendezése, csoportosítása, ezenkívül a lélektani kísérletek eszközlése lenne itt a feladat, ép úgy, mint ahogy azok a nem büntettes egyéneken a ma már Európaszerte ismert lélektani laboratóriumban szokásosak.

Különös jelentőséggel bír a laboratórium a már említett kriminalisztikai állomás számára. *Jól meg kell gondolnunk, hogy különösen a fiatalkorú büntettek megfigyelésére nekünk Magyarországon maholnap már nem lesz anyagunk, amennyiben a fiatalok legtöbbje ellen csupán védőintézkedést vagy dorgálást és próbárabocsátást alkalmazunk, úgy hogy legnagyobb részük nem kerül intézetekbe és egy csekély rész az, amely fogházban található.* Szükség van tehát olyan intézményre, ahol a szabadlábban lévő, nemkülönben próbára bocsátott fiatalok lélektani megfigyelése lehetséges és ahol e vizsgálatok alapján a bíróságnak vélemény adatik. Többször előhozott az a terv, hogy lélektani szakértő alkalmaztassék egyáltalán a bűnügyekben, de különösen a fiatalkorú büntettek, vagy tanuk kihallgatásánál, de ezek a propozíciók eddig mind arra irányultak, hogy ez a szakértő a tárgyaláson jelen legyen és azon vegyen részt. Ez teljesen hiábavaló. Arra nem kapunk embert, hogy mint pszichológus az összes tárgyalásokon résztvegyen. Ez az egyik baj, a másik nehézség pedig az, hogy az a szakértő ott a tárgyaláson véleményt nem mondhat, mert vizsgálatainál időre és olyan eszközökre van szüksége, amelyek csak laboratóriumban találhatóak fel. Annak a megítélését tehát, hogy kit utaljunk a pszichológus elé, a bíróra kell bizni, viszont a

a bírónak módot kell arra nyújtani, hogy a lélektani vizsgálattal megismerkedjék és a laboratóriumi munkában lehetőleg részt is vehessen. Viszont a pszichológusnak módot kell nyújtani az ő eszközei használására. Ezt valósítaná meg a kriminalisztikai állomás, amelynek különleges feladata volna lélektani szakértői véleményeket adni fiatalok elleni bűnesetekben. Természetes az, hogy ilyen laboratórium nem lehet mindig és mindenütt, mert szakszerűség nélkül az egész csupán a dilletantizmus játékává válik. Hasznos szolgálatot teljesíthet azonban az ilyen centrális hely még a legtávolabb eső vidéken is, azért mert a legkülönbözőbb eseteket gyűjtve össze, az odaérkező megkeresésekben mindenesetre talál olyan jelenséget, amely az ő gyűjteményében megvan, utmutatásokkal lehet a bírónak a további kutatásokra és komplikáltabb esetekben lenne kívánatos csak az, hogy messzebb vidékekről az illető megfigyelendő egyén elszállíttassék. Ennek, azt hiszem, a nem felnötteknél még kevesebb az akadály, mint a felnötteknél és minthogy amúgy is olyan esetek a komplikáltabbak, ahol az illető egyén elhelyezésére van szükség, különös fáradságot és költségtöbbletet nem okoz.

Ebből mindenesetre az következik, hogy a múzeum beszerzésének költségei nincsenek, csupán az elhelyezés kerülne költségbe, mert megfelelő szekrényre volna szükség. Igen természetes, hogy a múzeumnak megfelelő kezelési könyvekre, cédulakatalógusra és a leírásokat tartalmazó irattárra van szüksége; ezek azonban a részletek feladatát képezik.

A laboratóriumot úgy képzelem, mint a pszichológiai laboratóriumokat általában. E részben, úgy hiszem, a dr. Ranschburg Pál egyetemi tanár vezetése alatt álló orsz. magy. gyógypedagógiai és pszichológiai laboratórium szolgálhatna mintául.

Különösen kiemelendőnek tartom, hogy szabályozni kell a pszichológiai szakértő működését. Törvényes intézkedésre nincs szükség, amennyiben az 1913. évi VII. tc. 18. §-a elrendeli, hogy a bíró a fiatalok megfigyelés alá helyezheti és egy vagy több orvosszakértő vizsgálatának vetheti alá, vagy erre a célra szolgáló megfigyelő-intézetbe szállíttathatja.

Igaz ugyan, a törvény e rendelkezésében kifejezetten orvosszakértőről szól és míg egyfelől nálunk ma alig ért szakszerűen a megfigyelésekhez más, mint orvos, a fiatalkorúak bírása meg fog győződni arról, hogy az orvossal együtt a pszichológus is vizsgálhatja a fiatalkorút.

Rendeletileg mindenesetre ez külön hangsúlyozandó leendő és a fiatalkorúak bíróságainak figyelmébe lenne ajánlható a lélektani szakértő alkalmazása is.

Ezek lennének röviden egybefoglalva azok a javaslatok, amelyek a fiatalkorú büntettek tanulmányozását exakt alapra helyezni lennének hivatva. Ismételten kell hangsúlyoznom, hogy nagyon kevés költség és munkatöbblet az, amelyet megkívánnánk, de meg lenne a biztosíték, hogy az eredmények alapos módszer és öntudatos munkálkodás gyümölcsei lennének, míg ma nagyon sokat olvasunk és hallunk a fiatalkorúakról, de szórványos és alig ellenőrizhető tapasztalatok azok, amelyek a munkálkodás alapját képezik.

Ezen a téren pedig szükség van a becsületes munkára. Nemzetmentő munkának szoktuk nevezni a fiatalkorúak bíróságának és a patronáznak a tevékenységét. Ha ez igaz, úgy a nemzeti lelkiismeret követeli azt, hogy a bűnügy e legmodernebb problémája tudományos megvilágítást nyerjen. Csak tudományos bírálat állhatja meg a helyét, csak ez igazolhatja, hogy az, amit ezen a téren tudósaink, kormányférfiaink terveztek és gyakorlati embereink nagy fáradsággal igyekeznek végrehajtani, betölti feladatát és viszont csak egy ily tudományos bírálat fegyverezheti le azokat a rendkívüli nagy számmal felmerülő kételyeket, kedvezőtlen kritikákat és elítélő bírálatokat, amelyeket napról napra különösen a gyakorlati emberek szájából hallunk.

Javaslatok a fiatalkorúak bűnügyeinek tanulmányozására.

A büntettes lélektanának tanulmányozási módszereinek és intézményes módjainak e vázlatos ismertetése után áttérhetek dolgozatom tulajdonképeni céljára, azon javaslatok előterjesztésére, amelyekkel a fiatalkorúak bíróságai által

a fiatalok büntetésekről szolgáltatható adatokat egybegyűjthetnők, feldolgozhatnók és értékesíthetnők a tudomány számára, viszont ezek egybegyűjtésével és a tanulások levonásával eszméket és irányt szolgáltatathatunk úgy a bűnügyi gyakorlat, mint a törvényhozási és kormányzási intézkedések számára.

Ki kell emelnem, hogy semmiféle nagyobb szabású és ami ezzel kapcsolatos, tetemes költséggel járó intézmény felállítását nem javaslom, mert hiszen ma még a fiatalok bíróságai sem rendelkeznek a legszükségesebb anyagi eszközökkel és erővel és úgyszólván minden a kezdet kezdetén van, célja e prozódiónak az, hogy a tudományos kutatás rendszeres legyen és különösen abban találja rendszerét, hogy a megszerezhető adatok ne önkényes vagy véletlen kedvtelés avagy magánszorgalomból irányított kutatások szerint induljanak el, hanem eredeti forrásból közvetlenül kapjuk az adatokat, de viszont a kutató ne legyen a bíróságok és hatóságok szivességére utalva, hanem kutató és vizsgáló intézményei valóságos kiegészítő részét képezzék a bíróságnak és állandó szakértő tanácsadói legyenek a fiatalok bírójának és e bíróságok tagjainak módjuk legyen, hogy egy intézményes helyen, laboratóriumban dolgozhassák fel azt, amit értékesnek tartanak.

Prozódión tehát a következők lennének:

1. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság dolgozzon ki egy pszichografikus sémát a fiatalok büntetések számára. Az ezen bizottság által kidolgozott sémát az igazságügyminiszterium adja ki a fiatalok bírójának azzal, hogy egy bizonyos időponttól, tegyük fel 1915 január 1-től fogva az eléjük kerülő fiatalokra vonatkozó adatokat jegyezzék fel. Ezt a sémát a fiatalok bírái kétségtelenül szívesen vennék azért, mert nekik is útmutatásul szolgálna azon körülmények megállapítására, amelyeket nekik ki kell deríteniök; ezen a téren ma a fiatalok bírójának, különösen pedig a vidéken, semmiféle útmutatás nem áll rendelkezésükre. Alig kétlem tehát, hogy azt valaki szívesen ne venné. Különösen kiemelendőnek tartom azonban, hogy ebben a sémában ne csak a fiatalok jelenlegi állapota, hanem a fiatalok bizonyos időn át, mondjuk, egy éven át való viselkedése is leírást találjon. Ezek a

feljegyzések azután az ügyek befejezése után tétessenek át a tudományos egyesülethez feldolgozás végett. ¹⁾

2. A fiatalokú büntettek bünygyi múzeumának megalkítása a következően történne :

A kir. igazságügyminiszter 20,001/908. I. M. számú rendelete szerint :

„Mindazokat a tárgyakat, amelyeket a kir. bíróság elkoboztatott, az esküdtbíróság vagy a kir. törvényszék hatásköréhez tartozó ügyekben a kir. ügyészség, a kir. járásbíróság hatásköréhez tartozó ügyekben pedig a kir. járásbíróság vezetője a székesfővárosi m. kir. államrendőrség főkapitányi hivatalánál, vagy valamely csendőrségi parancsnokságnál, vagy más közhatóságnál szervezett bünygyi múzeum megkeresésére az eljárás jogerős befejezése után a múzeumnak megküldi.

A kir. ügyészség vagy a kir. járásbíróságnak vezetője hivatalból is köteles a székesfővárosi m. kir. államrendőrség főkapitányi hivatalánál szervezett vagy a legközelebb eső múzeumba küldeni azokat az elkobzott tárgyakat, amelyek megőrzése a nyomozó hatóságoknak vagy a büntetőjogi tudományok továbbképzésének céljaira kívánatos.”

A fiatalokúakra vonatkozó egy miniszteri rendelet tehát kimondaná, hogy a fiatalokúak bírái a fiatalokúak bünygyeiben elkobzott bűnjeleket az esetek leírásával és a vonatkozó pszihográfiái sémára való utalással a fiatalokúak bünygyi múzeumának küldi meg, amely esetleg a Gyermektanulmányi Múzeumnak vagy esetleg egy bünygyi intézetnek lehetne része. Mindenesetre súly fektetendő arra, hogy ezeket a tárgyakat ne kelljen összekéregetni, valamint hogy a fiatalokúak bírái mindenféle haszontalan lomot be ne küldjenek. Ennélfogva a fiatalokúak bünygyeiben vezetett bűnjeljegyzéket a múzeum vezetősége esetről esetre be is kérné és kijelölné azokat a tárgyakat, amelyekre szüksége van.

¹⁾ A magyar gyermektanulmányi társaság f. évi május 9-én ki is küldött egy bizottságot ily pszihográfikus séma kidolgozására, amelynek tagjai dr. Angyal Pál egyetemi tanár elnöklete alatt Nagy László, dr. Ranschburg Pál és e sorok írója.

Dönnyismertetes

Über die Wechselwirkungen gleichzeitiger Reize im Nervensystem und in der Seele. Irta Ranschburg Pál dr. Egyidejű ingerek hatása egymásra az ideg- és a lelki életben. Leipzig 1913. Külön lenyomat a Zeitschrift für Psychologie 66. és 67. kötetéből.

Ranschburg ezen munkájában a központi ingerhatásoknak egymásra való befolyására vonatkozólag végzett újabb, részben módosított, részben többféleképen kiegészített kísérleteinek és kutatásainak eredményeit és megállapításait adja. Az ingerhatásoknak egymásra való hatásával már évek hosszú során foglalkozik. Körülbelül már 11 esztendővel ezelőtt közölte a *Zeitschrift f. Psychologie* hasábjain kísérleteit és vizsgálódásait és akkor azok eredményeképen a következő megállapításokra jutott: Az ingerhatások annál zavartalanabban és szabadabban fejlődhetnek, minél különbözőbbek az egyidejű ingerek; ellenben annál jobban gátolják és zavarják egymás lefolyását, minél egyformábbak az ingerhatásokat előidéző ingerek. Az egyidőbeli és egyforma ingerek okozta érzetek felfogó küszöbe feljebb van mint a minél különfélébb ingereké. Minél egyformábbak az egyidejű ingerek, annál kevésbé tudnak változatlanul megállni a tudatban. A homogén érzethatások iparkodnak kifejlődésükkor tiszta, világos érzetekké, illetőleg képzetekké egyesülni.

A homogén érzethatások eme egyesülési törekvése a leggyengébb megnyilvánulásában mint az egyformaság érzete, legerősebb megnyilvánulásában pedig látszólag mint egy tartalomba való teljes beolvadás mutatkozik. Ha az egyidejű homogén ingerhatások megjelenési feltételei kedvezőbbek, akkor az egymásra való hatás a kedvezőtlenebb feltételű elemnek a kedvezőbb feltételeibe való beolvadási hajlandóságában nyilvánul, miközben a kedvezőbb feltételű elem világosságban, elevenségben, főképen érvényesülő képességben gyarapodik, a kedvezőtlenebb feltételű elem ellenben csökkenik, homályossá válik, későn és té-

tován jelenik meg, avagy nyomtalanul eltűnik és helyét más elem foglalja el'

Az ingerhatások ilyenén való egymásra hatásából magyarázhatók meg a csalódások, hézagosságok, tévedések és tétova bizonytalanságok, melyek a külvilág összetett és gyorsan egymásraható jelenségeinek felfogásából támadnak.

Ezen a törvényen nyugszik a kettős recehártyaképek egyneklátása, a diotikus (a két füllel való) egynek hallás, a hasonló rezgésű ritmusú hangok és az egymáshoz közel álló rezgési számok egybeolvadása, a bőrnek a szomszédos ingerekből származó tompulási érzeteinek egy érzéssé való egyesülése, a vonal és felületérvény ténye.

Ezek a megállapítások érvényesek a szekundér ingerhatásoknál: a reprodukált képzeteknél is. Az egyforma képzetek iparkodnak egybeolvadni, de zavarják egymást független kifejlődésükben, felfoghatóságukban. A képzeteknek ezen egymásra való kölcsönös hatásából erednek az emlékezet minden hibái, bizonytalanságai, hézagai és tévedései. Ezen a törvényen alapszik a megismerés, felismerés és feledés. Ez az alaptörvény röviden összefoglalva így hangzik: *az ideg és lelki élet minden terén az egyenlő egyesülni kíván, a különböző szétválni iparkodik és az egyenlőbből, a különbözőség megfelelő foka szerint kiemelkedik.*

Ranschburg kísérleteit homogén és heterogén, rendszeresen összeállított sorokkal végezte. A homogén sorok $a b x c x d$ vagy $d b c x x d$, a heterogén $a b c d e$ típusu, továbbá hasonló elemekből összeállított $b c m n$ vagy $a b m c n d$ típusu hasonló sorokkal. R. ezen vizsgálódásai több kutatót — *Wirth, Krüger, Wreschner, Brohn* — arra indítottak, hogy a problémával foglalkozzék. Ezek és mások más metódussal, más kísérleti készülékekkel és R.-étől teljesen elütő feltételek mellett ugyanerre az eredményre jutottak, csak a fent leírt törvények általános érvényességét vitatták és főképp az érzetek összeolvadásának lehetőségét cáfolták.

R. az ingerhatásoknak egymásra hatására vonatkozó vizsgálódásainak ezen második sorozatában a *Schuhmann*-iskola egyik tanítványának, *Anathon Aall* kritikájának visz-

szautasításából indul ki. *Aall* azt állítja, hogy az egybeolvadás nem vonatkozik az érzetekre, — ezeknek egymásra való hatásáról és egymást megzavarásáról szó sem lehet, — hanem csakis a képzetek maradékaira, melyekre az érzeteknek a felismeréskor és felfogáskor szükségük van. R. kimutatja, hogy *Aall* csakis úgy juthatott ezen állításához, hogy részben az ő szavait félreértette, részben pedig lényegesen különböző kísérleti módszer alapján dolgozott (R. pl. szóval, *Aall* írásban reprodukáltatta a sorokat).

Aallnak ez a kritikája R.-ot indította arra, hogy újabb sérleteivel bebizonyítsa, hogy az érzeteknek is része van a homogén elemek összeolvadásában. Ezen újabb kísérleteinél mnemométerén sokat változtatott, használhatóbbá és célszerűbbé tette. Részletes leírását a 179-189 lapon adja.

Ezen javított kísérleteivel 1912-ben végzett újabb kísérleteket. Ezen újabb kísérleteinél épen azért, mert a fentemlített megállapításoknak az érzetekre vonatkozó érvényességét kétségbe vonták, az volt a kitűzött feladata, hogy kutassa, hogy a homogén elemek ingerhatásainak éppolyan világos érzetek felelnek-e meg, mint a heterogén elemeknek.

Ezen kísérleteket szimultán, értelmet nem adó betűsorokkal végezte. Eredmény: *a heterogén sorok reprodukálása a gyakorlás növekedtével sokkal tökéletesebb, mint a homogéneké, melyek reprodukálása a kísérletek haladtával mind tökéletlenebbé válik.*

Azután *Aall* kísérleteitől indítva, R. is végzett a betűk vagy számok helyi különbségeinek feltüntetésével kísérleteket, úgy hogy a betűket 4-5 mmnyi távolságra helyezte el egymástól. Itt azt tapasztalta, hogy *a duplán előforduló elemek érvényesülési képessége a helyi különbségek erősebb feltüntetésével jelentékenyen megnövekedett.*

Sajnos, a hely szüke miatt itt lehetetlen, hogy R. többi, erre a témára vonatkozó kísérleteit, azok eredményeit a benne foglalt megállapításokkal együtt részletesen tárgyaljam; azért csak arra szorítkozom, hogy elmondjam, hogy mi a tárgyuk az egyes kísérleteknek és végül a belőlük végeredményként levont konkluzióját ismertessem. A ki különben a részletek iránt érdeklődik, annak figyelmét felhivom a

Gyermektanulmányi Könyvtár nem rég megjelent kötetére, melyben szerző tüzetesen foglalkozik a problémával. ¹⁾

R. további kísérleteinek és kutatásainak tárgyai : a gátlási jelenségek látszólagos paradox viselkedése. A heterogén elemeknek a homogén elemekkel szemben való egybeolvadásának mesterségesen előidézett növekedése számokból és betűkből összeállított soroknál. Átmeneti kísérlet simultán-successiv sorokkal. Az egybeolvadás paradox viselkedése a szín és mértani idomok előidézte ingerekből álló soroknál. *Schulz*-féle kísérletek és a paradox viselkedés magyarázata. R. kísérletei szimultán szín- és idomsorokkal. (3. fej.) Optikai érzetek egybeolvadása a látásérzetek helyi különbségeinek kiküszöbölése mellett. (4. f.) A homogén hangérzetek egybeolvadásra való törekvésének kísérleti kimutatása. (8. fej.) Egyidejű tapintási érzetek egybeolvadásra való törekvése, *Büchner*, *Pearce* és a *Frey* iskola kísérlete. (9. fej.)

Sorenz kísérletei a felfogó küszöbnek az ingerek egyformaságától és különféleségétől való függését illetőleg. (10. fej.) A figyelem önkéntes irányításának hatása az inger komplexum homogén elemeire. *Grünbaum* és *Ranschburg* kísérletei az egyenlőség felfogását illetőleg. (11. fej.) Az egybeolvadás feltételezésének jogossága. Az egyidőbeli egyforma folyamatok szummatív egybeolvadásának bizonyítása (12. fej.)

Mindezen kísérletek pedig arra a nagyon valószínű megállapításra vezetnek : hogy az egyidejű egyfajta folyamatok egymásra való kölcsönös hatása a kedvezőbb helyű homogén elemnél az érvényesülési képesség azaz világosság összegeződő gyarapodásában áll, ami a kevésbé kedvező helyű második azonos elem rovására megy végbe, mert ha az a kedvező helyű második elem fenn is áll, nem tud eléggé határozottan és világosan érvényre jutni a tudatban, vagy csak megkésve. Tehát mind a primär (érezetek) mind a sekundär (képzetek) ingerfolyamatoknál egyszerre egybeolvadás is, gátlás is forog fenn, amennyiben a második azonos elem világosságának csökkenése és az első azonos elem olyan összegeződő egybeolvadá-

¹⁾ Ranschburg Pál ; Pszichológiai tanulmányok, 2. kötet, 1914.

saival ér fel, mely az ingernek megfelelő kifejlődésének gátlásos útján jön létre.

A homogén elemek gátlásából származó sokféle jelenségnek egységes elméleti magyarázatát, fiziológiai és pszichológiai okait R. egy későbbi dolgozatában szándékozik kifejteni, amely emennek teoretikus részét fogja alkotni.

R. exakt pontosságú kísérletei, az ezek alapján tett éles megfigyelései, nagy fontosságú megállapításai nem csupán a par excellence pszichológusnak szólnak, hanem a kísérleti pszichológia kutatásainak eredményeit felhasználni tudó és akaró gyakorlati pedagógus is bő okulást merithet belőlük. Teszem a tanító az írás, olvasás és a nyelv tanításánál. Hogy az idegen nyelvek tanítójára is mily haszonnal jár R. e könyvében tárgyalt jelenségnek és ezek magyarázatainak ismerete, azt majd egy, az idegen nyelvek pszichológiai alapon való tanításáról szóló értekezésemben példákkal fogom igazolni.

Ács Károly, főgimn. tanár Nagyszalontán.

Lapzemle

Az ipari élet társadalmi mozzanatai s hatásuk a pályaválasztás körüli nevelői eljárásokra. Teachers College Record. Vol. XIV. No. 1. Jannary 1913. Published by Teachers college, Columbia University, New York City. *Leonard Robert*, a columbia egyetem kiváló tanára, New-York ipari életének tanulmányozása alapján érdekes cikket közöl az ipari élet szociális mozzanatairól és azoknak az ifjuság pályaválasztásbeli vezetésére, útbaigazítására való befolyásáról.

A ifju hivatásbeli vezetése, irányítása a gyakorlati szellemű Amerika speciális alkotása. A jelzett értekezet a Horace mann School-ban végzett munkálatokból nőtt ki. Szerző életbevágó kérdésnek tekinti, hogy az elemi oktatás felsőbb fokain és a magasabb iskolákban szociális is-

mereteket nyerjenek, hogy ezek és hivatásválasztásra vonatkozó utbaigazító, irányító tanácsok alapján történjen a pályaválasztás. Egyrészt hozzásegíti az egyént ahhoz, hogy célszerűen, okosan válassza meg hivatását, másrészt tudatára ébreszti annak, hogy mint konstruktív szociális erőnek milyen távolabbi feladatai vannak a közösséggel szemben.

A pályaválasztás irányításának a sokszerű élet megnyilvánulások kutatásán kell alapulnia. Ismerni kell az illető társadalom ipari életének speciális fázisait. Szerző kitűnő utmutatást ad azon szociális kérdések tanulmányozására, melyeknek ismerete szükséges ahhoz, hogy az irányítás mind az egyén, mind a közérdek szempontjából hasznos és értékes lehessen.

Az okos és szabad pályaválasztás az életértékek egyéni értékelésének kifejezője. Ma azonban még a legtöbb esetben, különösen az ipari munka terén, az anyagi szükség kényszerítő hatása alatt vaktában történik az egyéni munkakör megválasztása. A kérdés egyaránt fontos szociális, materiális és technikai szempontból. A munkás termelő képességének és a közösség jólétének viszonya, a munka hatása a munkásra, a közszolgáltatásra kínálkozó alkalmak az egyes foglalkozásoknál mind lényeges tényezők a kérdés tanulmányozásánál.

Az ipar szociális fázisait vizsgálva először a közvetlen szociális vonatkozásokat tárgyalja. Demokratikus társadalomban mindenkinek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy a családnak és a társadalmi közösségnek tevékeny tagja és hasznos termelője lehessen, hogy az életben emberi módon érvényesülhessen, hogy munkájával — embertársai boldogulását előmozdítva — saját érdekeit, emberi méltóságát és hivatásának magasztosságát kidomboríthassa. Ennek feltételei: 1) a munkabér olyan megállapítása, hogy az nagyobb legyen, mint a mennyi a munkás pusztán életfentartásához szükséges (Living wage). Teljen belőle szórakozásra, társadalmi segítségre, öreg napjai biztosítására is. 2. A munkaidő méltányos és észszerű megállapítása. De nem elég a munkást szabad időhöz juttatni, hanem a közösségnek kell gondoskodni arról is, hogy ezt a szabad időt egészségesen, emberien töltsse el. 3. Egészséges munkakörülmények. 4. A munkaképességnek a normális munkabíráshoz mért megállapítása.

A mai gyári munka rendszer a haladás és előrejutás lehetőségeit a minimumra csökkenti. Az összes közrejárás tényezők megértő ismerete fejleszteni fogja a munkás intelligenciáját és egyik főkelléke lesz a haladásnak. Azon faktorokhoz járul még a munkásnak munkájával szemben tanúsított magatartása. Ha nincs a munkás áthatva munkájának magasztosságától, akkor a munka rabmunka lesz és a munkás lelkileg letörik. Kell, hogy az a lelkesedés hevítsse a munkást, melyet csak az a tudat táplálhat benne, hogy munkájával a köznek tesz szolgálatot, mely tudat a fárasztó, gyötrő órákat a reményteljes, boldog öröm óráivá változtatja.

Azután azon tényezőkkel foglalkozik, melyek megnehezítik azt, hogy a munkás a különböző iparágakban hatékony erővé lehessen. A közölt statisztikai kimutatások feltárják azon veszedelmeket, melyeket egyes ipari foglalkozások rejtenek magukban. Súlyos probléma nagy városokban az otthoni, a házban végzett munka is, mely legtöbbször igen egészségtelen körülmények között történik. Ezen munkát nem szabályozza semmi és természeténél fogva élősdi.

Tanulmányozni kell a munka körülményeinek a társadalomra való hatását. Az iskola feladata, hogy segítőkészen nyújtson ebben a munkában és feltárja a nyert eredményeket, különösen felhívja a figyelmet a egyes iparágakkal járó veszedelmekre és ezen veszedelmek lehető csökkentésének módjaira.

Azután az emberi boldogulás önrealizálás egyéni tényezőivel foglalkozik szerző. Az ipar mai fejlettsége és minden egyes munkás munkájának specializálódása mellett megdőlni az ipari munkára való előkészítés régi módja, mely szerint bárki minimális tanultsággal bármely iparágban jelentős termelő lehetett. Ma hat tényezőt kell a pályaválasztásnál tehintetbe vennünk: *a kort, a nemzet, a fejlettséget, az egészséget, a szellemi képességeket és a nevelést.* Ezen tényezők részletes tárgyalásánál beszél a gyermekmunkáról és ezen igen fontos kérdést pszichológiai, morális és szociális szempontból tárgyalja. A modern városi életben megdőlni az a régi teoria, hogy az ember ösztönszerűleg igyekszik az egyéneket a nekik legjobban megfe-

elő foglalkozáskörökbe helyezni. Különösen áll ez a női-munka kérdésében. New-York államban 1910-ben a munkások 30⁰/₀-a nő volt, kik ugyanolyan munkát végeztek, ugyanolyan körülmények között, mint a férfiak.

A legnehezebb munkákat, mint a vasöntés, is végeztek. (Heti munkabérük 8 dollár, míg az u. i. munkát végző férfi napi 3 dollárt keres.) A nőnek ezen iparágakban való alkalmazása nagy bűne a társadalomnak úgy a nő egyéni, mint a jövő nemzedék szempontjából nézve. Azért kell, hogy a nők ipari működésének komoly tanulmányozása legyen az alapja a modern törvényhozásnak és vezető szempontja mindazon utmutatásoknak, melyek a nőket pályaválasztásukban irányítani törekednek.

A fizikai adaptáció kérdése a pályára nevelés egyik legfontosabb pontja. Ugyancsak fontos része a kérdésnek az intelligencia fejlettségi fokának megállapítása. Valamely munkás kiváló lehet olyan munkában, melynél a figyelemnek egy pontra való koncentrálása szükséges, de nem tudja megállni a helyét olyan téren, hol nagy szellemi éberség és áttekintés kívántatik. Az ifju pusztá önmegfigyelés alapján nem tudja ezt magáról megállapítani, itt is a nevelésnek kell segítségére sietnie.

Majd egyes az ipari életből fakadó problémákat és azok társadalmi vonatkozásait tárgyalja szerző. A szociális viszonyok mai fejlettsége mellett az olcsó és silány munka nem lehet kívánatos, mert ez olyan társadalmi osztályt teremt, amely sohasem válhat olyan hatékony erővé, amilyenek egy különálló társadalmi osztálynak lennie kell. Egy iparrendszer végső elemzésében csak akkor lehet áldásos, ha a munkabérek és produktumok elosztása a közösség minden egyes tagjának lehetővé teszi, hogy magasabb életformához juthasson. Az ipar és a mai gyárrendszer hibás kiegyenlítéséből származó problémák bázisát adják a hivatások tanulmányozásának. Ezen problémákat 3 csoportba osztva vizsgálja. 1.) A modern termelés nyomában fellépő új osztályok: munkások és tőkésék osztályának szervezkedése, osztályérzés és osztálylelkiismeret kialakulása, mely egyrésztől iparszövetkezeteket, szakszervezeteket, másrésztől pedig a kapitalisták tömörülését teremtette meg. 2.) Közbenjáró közvetítés a két egymással

szemben álló osztály közt. Felsorolja azon állami és társadalmi szervezeteket, melyek Amerikában működnek e téren. 3.) Az ipari rendszer kifejlődésével az egyén és a család függő helyzetbe jutván, szükséges ennek a viszonyoknak tanulmányozása. Szükséges a munkaidő törvényes szabályozása, továbbá állami intézkedés a munka közben történő szerencsétlenségek és szerzett betegségek ügyében. Fontos dolog továbbá azon segítő módozatok keresése, melyek megakadályozzák a közösség ilyen veszteségeit. New-Yorkban működik egy ipari bizottság, mely adatok gyűjtésével és a viszonyok javítására vonatkozó javaslatok készítésével foglalkozik.

Az ipari élet közvetlen szociális vonatkozásain kívül nem lehet mellőzni az ipar fejlődésének történetét sem. Szükséges, hogy a mai munkás megismerjen néhány alapvető ténytet az ipar eredetére, kezdetleges térfoglalására, a nagy találmányok és feltalálókra, a népek mozgalmaira és a régebbi nemzedékek sajátos ipari problémáira vonatkozólag. A többi társadalmi tényezőkkel való összetartozás és az emberi boldogulás felé való közös törekvés érzését csak úgy kelthetjük fel a munkásban, ha feltüntetjük előtte az ipari civilizáció fejlődését, megmutatva, hogy minden új gép és találmány egy-egy lépés egy magasabb életmód lehetővé tételéhez. Ilyen módon ki lehet fejleszteni azt a felfogást, hogy az ipar kiválóan alkalmas lehetőségeket nyújt a társadalmi közösség szolgálatára. Ma az ipari munkásnak az a törekvése, hogy mentől előbb kiléphessen az ipar szolgálatából. A középiskolák lelkiismeretlenül közönyösséget, vagy épen ellenséges magatartást fejlesztenek ki a közösség ipari tevékenységével szemben. Az iskola kötelessége, hogy beleoltsa minden jövődöbeli munkás lelkébe a munka magasztosságának érzését, azt a tudatot, hogy a munka a társadalmi közösséget szolgálja, azt a gondolatot, hogy minden munka dicsőséges és nemes, mellyel embertársaink iránt való legszentebb kötelességeinknek teszünk eleget.

Végül szerző néhány táblázatban szemléletesen bemutatja a foglalkozási ágakra vonatkozó szociális kutatásainak eredményeit és azoknak a tanításban való felhasználhatóságát. Amint a térképek megismertetnek a föld fizikai

alakulatával, úgy csak a táblázatok az emberi aktivitás megértéséhez vezetnek.

A hivatásra való nevelés, felügyeletének szervezése. A new-yorki Columbia egyetem kiadásában megjelenő *Teachers College Rekord* 1913. januári számában *Richter Leonard*, a Columbia-egyetemmel kapcsolatos Teachers College (gyakorló iskola) kitűnő tanára, nagyfontosságú, gyakorlati irányú és értékű sajátosan amerikai intézményről számol be hivatásra való nevelés szervezésének előkészítését szolgáló, nevelési felügyelő bizottság címen. Célja kimutatni, hogy milyen természetű legyen és milyen módszereket kövessen a nevelés gyakorlatiasabbá tételét célzó nevelési felügyelet. Valamely nevelési reform csak akkor lehet üdvös, ha az összes közbejátszó tényezőket számba veszi. Milyen szociológiai kutatások szolgáljanak a hivatásra nevelés alapjául?

A szociális felügyeletnek egyik legrégebbi nyoma azon összeírásában keresendő, mely Izrael országának gyermekeit csoportosította. A rómaiaknál Servus Tullius rendezte az első népszámlálást. Azonban rendszeres és szabályos népszámlálás csak a modern időkben történt, mikor ellentétben az emberek régebbi egyszerű összeírásával, a nép életének alapos felügyeletét és vizsgálatát tüzték ki célul. Ilyen összeírásokat készítettek egyházkerületeikben a különböző vallás felekezetei papjai is, melyeknek rendszeressé tételére sok kísérlet történt az Egyesült Államokban. Hasonlóan jártak el a szociális misszió társulatok részletes tervezeteket dolgozva ki a társadalmi felügyelet módjairól. Céljuk tájékozódást szerezni arról, hogy hogyan válhat az egyház a közösség életrevalóbb és hatékonyabb tényezőjévé. A szociális felügyelet nem elégedett meg a a népre vonatkozó materiális felvilágosításokkal, hanem igyekezett némi betekintést nyerni a nép lelkületébe, belső életébe, gondolatvilágába. Egyik legkiválóbb eredményekkel járó kísérlet Ch. Booth-é volt Londonban, melyhez az adatokat az iskolaszéki tagok gyűjtötték. Adatokat gyűjtöttek a család lakásviszonyairól, a szülők foglalkozásairól, anyagi körülményeiről, gazdasági helyzetéről, a gyermekek számáról is jelentéseket készítettek azon cél-

zattal, hogy a nép életkörülményeit és munkaviszonyait kimutassák.

Amerikában legnagyobb szabású munkálat a Pittsburgban végzett népvizsgálat volt, melyet 3 tényező : népesség, hely és munka alapján szerveztek. Két szempontból vizsgálták a népet : polgári és ipari vonatkozásaiban.

Mennyiben hasznosak az ilyen módon nyert adatok ?

1. Felfedik a szociális élet azon mozzanatait, melyekre a legnagyobb figyelmet kell fordítani. 2. Anyagot nyújtanak az újságoknak, módot adnak kiállítások rendezésére, melyek megmozgatják azután a társadalmat és propagandát csinálnak a szükséges reformok megtételére. A közönség széles rétegeit nem a nehézkes rendszerű, tudományos könyvek mozgatják meg, hanem az újságok, plakátok, röpiratok, kiállítások. Ezek keltik fel az érdeklődést és tartják ébren a kíváncsiságot. Élénk szemléletes módon, röviden kell bemutatni az élő anyagot. Igen nagy hatásúak a jól elkészített diagrammok. 3. Utmutatóul szolgálnak a nevelés és oktatás lokális módozatainak megállapításában. Az individuális nevelés korszakában szükséges, hogy az egyes társadalmi alakulatok speciális szükségleteit tartsuk szem előtt. A vizsgálatok megmutatják pld., hogy a körülmények jogosulttá teszik-e egy tisztán ipari iskola, esti tanfolyamok vagy teljesen különválasztott ipari osztályok létesítését. 4. A nevelési felügyelet életrevalóbbá teszi és a nép életéhez szorosabban kapcsolja a különböző iskolai kurzusokat. Megállapítja a nép szükségleteit s az iskola tananyagát a reális étellel hozza kapcsolatba. 5. Végül a nevelési felügyelet a hivatásra való nevelés irányításának szolgál alapul. Hogy az evvel a munkával foglalkozó bizottság helyesen irányíthassa az ifjút a pályaválasztás döntő fontosságú kérdésében, szükséges, hogy jól ismerje saját városát, ennek gazdasági és szociális körülményeit, a közösség szükségleteit, a munkalehetőségeket és az elkerülendő veszedelmeket. Ilyenmódon azután hathat a szociális viszonyok javítására és módosítására is. Melyek ennek a kutatásnak az eszközei ? 1. A megfigyelés, 2. kísérletezés, 3. statisztikai adatgyűjtés, 4. irodalmi tanulmányok, melyek a közösség materiális viszonyaival ismertetnek meg, és 5. a kikérdezés (interview), mely mó-

dot nyújt arra, hogy az egyén belső életére vonatkozó adatok birtokába jussunk. Kis községekben elláthatja egy személy a felügyeletet, nagyobb helyeken azonban több személy munkájára van szükség. Ahol nagyobb a terület, ott legcélszerűbb kiválasztani 1-2 tipikus csoportot. Azt találták u. i. általában, hogy az ilyen tipikus csoportokról szerzett adatok helytállóak az egészre vonatkozólag is. Igen sok adatot gyűjthet a népiskolai tanító. Ha a kívánt információkat kérdésekbe foglalva külön összeállítjuk minden tanulóról, érdekes alkotmánytani vagy nyelvi órának nyervehetjük anyagát. Segítségül lehetnek a munkában a nőegyesületek, vasárnapi iskolák tanítói és nevelői, aki bármilyen szociális tanulmányt végez.

Ami a módszert illeti, a felügyelet lehet általános és részletes. Az általános felügyelet dönt abban a kérdésben, hogy ajánlatos- és üdvös-e valamely fennálló rendszer megváltoztatása és általánosságban határoz valamely megvalósítandó intézmény természete felől. Ez kiterjed a következő pontokra: A mai nevelési rendszer szervezete az iskolát elhagyó tanulók adatai, a tanulók előkészítése hivatásbéli munkájukra, a lakosság jellemzése, a szabad idő felhasználása, az üzött iparágak száma, neme, célszerűsége, munkabér, kereslet, kezdő iparosok támogatása, ipartestületek száma és magatartása az ipari neveléssel szemben. Igen átnézetessé teszik a közvéleményt azon diagrammok, melyek ezen egyes kérdések alapján gyűjtött adatokat dolgozzák fel.

Milyen eredményeket adhat ez az általános vizsgálat? Ha a meglévő iskolarendszer helyes, akkor az adatok azt mutatják, hogy az iskola produktív hatása nagy, vagyis hogy az iskola olyan mértékben szolgálja a közösség minden tagját, amennyire az egyesületnek ezen szolgálatokra szükségük van. Ha pld. nagy azoknak a száma, kik korán hagyják el az iskolát, ez azt mutatja, hogy korán rájuk szakad az önfenntartás súlyos gondja stb.

Minthogy az iskolák bensőleg kapcsolódnak a közösség életének legtöbb mozzanatával a részletes vizsgálatnak a legnagyobb mértékben szociológiai vizsgálat jellegével kell birnia. A részletes vizsgálat a felmerült terv kivételére vonatkozó részleteket és a módszer lehetőségeit mu-

tatja meg. A legjobb eredményeket a kérdőíves módszerek adják.

Szerző tervezetet közöl a részletes felügyeletről. A tervezet 5 főszempont szerint csoportosítja a munkát: nép, hely, munka, jövedelem és nevelés. Az első pont kiterjed a népesség számára, sűrűségére, a nemzetiségek számára, eloszlására, vagyoni helyzetére, életmódjára, egészségi állapotára, társadalmi viszonyaira, az osztályalakulásokra, gazdasági egyesületekre, egészségügyi intézkedésekre, a szabad idő felhasználására, vallásra és szokásokra. A mellékelt grafikonok feltüntetik a gyűjtött adatok feldolgozásának módját.

Minthogy a modern törekvések mindinkább oda irányulnak, hogy az iskolai oktatás ölelje fel az ipari élet anyagát és mozzanatait, szükséges, hogy pontos értesüléseket szerezzünk arról, hogyan nyilvánulnak meg ezen dolgok az eleven életben. Hogy ezt tehessük, csoportosítani kell a különböző hivatásokat. A vizsgálat főszempontjai: Az iparágak nemei, az egyes iparágaknál megkívánt előképzettség, az alkalmazott személyek körülményei, a befektetett tőke, egészségügyi vonatkozások, szakegyletek.

Vizsgálat tárgyává kell tenni a közösség finansziális viszonyait is. Legfontosabb és minket legjobban érdeklő része a kérdésnek az iskolarendszer és a nevelés revíziója. Felöleli elsősorban az iskolák adminisztrációjára (a tanulmányi tanácsra, tanerőkre, ezeknek fizetésére, az iskola kiadásaira és külsőségeire) vonatkozó információkat. Részletesen foglalkozik azután a nevelés szervezetével és vizsgálat tárgyává teszi a gyermek összes vonatkozásait. Elsőrendű fontosságú a gyermek individuális szellemi képességeinek megállapítása. Erre a célra a Binet-Simon féle intelligencia mérések szolgálnak; a testeket a Goddard H. dr. vinelandi tanár által javított és rövidített formában használták. Táblázatos kimutatásban látjuk a tényleges életkor és az intelligencia kor összefüggését. Fontos dolog a gyermek egészségének ügye is, mely szerencsére kezd már szintén közügy lenni. Vizsgálni kell a gyermek terveit a maga jövőjéről és szándékait az iskolában és az iskola utáni korban. A tanításról szerzett információk kiterjednek a tanításra, tananyagra és módszerre.

Végül a nevelés szociális feladatairól szól szerző. Az iskolának kell lenni ennek a központnak, melyből minden szociális tendenciájú munka kiágazik. Legtöbb hasznot hajthat az iskola a közösségnek a pályaválasztásban való irányítással, vezetéssel. Sajnos, eddig még kevés történt e téren, kívánatos lenne pedig, hogy ez legyen a népiskolai rendszer egyik alapszempontja. Nem munkaközvetítő irodát kell azonban érteni ezen, mely az iskolát elvégzett gyermeket munkához juttatja. Ilyen módon nem volna célravezető a munka. Az lenne a kívánatos, hogy minden elemi és magasabb iskolában legyenek arravaló ügyes, tapasztalt, szimpatikus emberek, kik bölcsen irányítsák a gyermeket, hogy olyan pályára készüljön elő, melyre tehetsége mintegy rendeli. A rendszernek ilyen megvalósítása sok pénzt fog felemészteni, melyért azonban bőven kárpótolják a társadalmat azon előnyök, melyek a munkaerők célszerű okos felhasználásából erednek.

Gröber Vilma.

Gyermektanulmányi mozgalmak

Náray-Szabó Sándor halála. A kik pár nappal halála előtt találkoztak Náray-Szabó Sándorral, dicsérték kitünő színét, vidorságát; nem hallatszott semmi hír betegségről. Egyszerre, mint menykőcsapás jött a hír, hogy Náray-Szabó Sándor meghalt. A jelenlegi viharos időkben is megdöbbenés vett rajtunk erőt. Éreztük, hogy egy erős, gyámolító kéz siklott le társaságunkról. Ő tőle még, aki annyi odaadással csüngött a gyermektanulmányi ügyön, sokat reméltünk. Hiszen nem rég is gyakran ellátogatott társaságunk irodájába s nem kimélt fáradságot, ha valamely ügyének előmozdításáról volt szó. Az ő meleg ügyszere-tete mindnyájunkat lelkesített. Az ő érintkezésének közvetlensége, egyéniségének egyszerűsége mindenkit magához fűzött. A mult évadban ő volt a leglelkesebb hive a választmány társas összejöveteleinek. Fájdalmasan éreztük a baráti lánc megszakadását, az ő meleg szívének kihülését.

Náray-Szabó Sándor a múlt év tavaszán nyugalomba vonulván, bensőleg vett részt a társaság összes ügyeinek intézésében. A pueri-kulturális intézet, a nemzetközi gyermektanulmányi kongresszus, a pozsonyi fiókkör megalakulása és működése, a lipcsei nemzetközi népművelési és népnevelési kongresszus, az Új Iskola szervezése voltak érdeklődésének fő tárgyai. Ez ügyek előmozdítása érdekében nem restelt sem kicsiny, sem nagy munkát. A háboru folyamán a Józsefműegyeten szervezett hadi kórházba lépett be, ahol mint orvos teljesítette önfeláldozással hazafias és emberbaráti kötelességét betegségének, a vörhenynek, kitéréséig. Az a hír, hogy a kórházban kapta volna a ragályos betegséget, nem igazolt. A baj oly erővel lépett fel benne, hogy négy nap alatt kiszenvedett.

Halálának hírére az elnökség nevében Nagy László ügyvivő alelnök személyesen tolmácsolta az özvegnél a Magyar Gyermektanulmányi Társaság összes tagjainak mély részvétét. Az elnökség a ravatalra elhelyezte a társaság koszorúját s a társelnök halálát a következő gyászjelentéssel tudatta a tagokkal s az érdeklődőkkel.

„A Magyar Gyermektanulmányi Társaság nevében fájdalommal jelentjük a társaság egyik megalapítójának, felvirágoztatójának, kezdettől fogva társelnökének és a magyar gyermektanulmányi ügy lelkes barátjának és buzgó művelőjének, *Náray-Szabó Sándor dr.*, ny. vallás- és közoktatásügyi államtitkárnak, f. é. november hó 18-án történt elhunytát.“

„Fájdalomtól megtörve álljuk körül mi, gyermektanulmányozók, annak ravatalát, aki az ő mélységes emberszeretetétől s hazánk kulturális előhaladásának eszméjétől indítva lelkesedéssel és meggyőződéssel állott már az eszme megpendülésének első idejében azon küzdő csapatba, amely a gyermek szeretetét és megértését írta fel zászlajára. Ez volt sokoldalú működésének jelszava is s nem volt fenkölt lelkének pillanata, amelyet az ország jövő nemzedékének lelki, testi jóvoltáért, erkölcsi nemesbüléséért nem áldozott volna fel.“

„Örök béke lengjen a mi halhatatlan emlékü megalapítónk szellemén és legyen áldott, gazdagodjék, gyarapodjék Náray-Szabó Sándor szellemi öröksége !“

Náray-Szabó Sándort november 20-án, pénteken délután temették a kerepesiúti temető halottas házából. Az elhunytat a főváros társadalmának legkitünőbbjei mély és őszinte részvéttel kísérték utolsó útjára. A ravatal katalkájának lépcsőit a koszorúk egész halmaza borította el, amelyek között ott feküdtek Jankovich Béla dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter és számos művészeti, tudományos és társadalmi intézményünk virágos üdvözlétei. A temeté-

sen megjelentek a *Náray-Szabó, Bolvári-Záhn, László és Szontagh*-család tagjai, ott voltak továbbá *Jankovich Béla, Balogh Jenő, Sándor János, Teleszky János* miniszterek, *Ilosvay Lajos, Klebelsberg Kunó* gróf, *Madách Emmánuel* államtitkárok, *Csernoch János* biboros hercegprimás, *Jósika Samu* báró főrendiházi elnök, *Szász Károly, Simontsits Elemér*, a képviselőház alelnökei, *Széll Kálmán, Dessewffy Aurél* gróf, *Szalay Imre* báró, *Széchenyi Béla* koronaőr, *Apponyi Albert* gróf, *Berzeviczy Albert, Wlassics Gyula, Lukács György, Rados Gusztáv*, a műegyetem prorektora, *Kovách Gyula* rektor, *Ormódy Vilmos* főrend, *Szterényi József, Szily Kálmán, Beöthy Zsolt, Concha Győző, Giesswein Sándor* prelátus, *Czakó Elemér*, az Iparművészeti Iskola igazgatója, *Szinyey-Merse Pál, Iványi Grünwald Béla*, a Magyar Gyermektanulmányi Társaság egész tisztikara és számos tagja *Teleki Sándor* gróffal, *Ranschburg Pál* doktorral, *Nagy Lászlóval* és *Nógrády László dr.-ral* élükön; a gyógypedagógiai intézetek tanárai az egész országból összegyülekeztek, hogy *Berkes Jánossal* élükön elkísérjék utolsó útjára a magyar gyógypedagógia megteremtőjét. A gyászszertartás végeztével az érckoporsót a halottas díszhintóra tették, majd megindult a menet az árkádos sirboltok felé, ahol *Nagy László* a Gyermektanulmányi Társaság nevében mondott örök búcsút a kiváló kulturpolitikusnak, a nemes emberbarátnak, a jeles tudós-
nak, s a Magyar Gyermektanulmányi Társaság egyik megalapítójának. Ezután a megboldogultat a családi sirboltban helyezték örök nyugalomra.

Társaságunkat *Náray-Szabó Sándor* elhunytával ért nagy veszteség érzését részvétiratban a következők fejezték ki: *Martinak Ede dr.*, gráci egyetemi tanár, *Tomasics Iván* zágrábi iskola igazgató, a nagyváradfiókkör nevében *Edelmann Menyhért dr.*, az aradi áll. tanítóképző tanári testülete; a szarvasi ev. tanítóképző testülete; szabadkai áll. tanítónőképző intézet testülete és lévai tanítóképző-intézet tanári kara; siketnémák budapesti áll. intézete; *Havas Gyula dr. ny. tanfelügyelő.*

Náray-Szabó Sándor emlékezete. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság választmánya f. é. november 25-én *Teleki Sándor* gróf elnöklésével kegyeletes ülést tartott, *Náray-Szabó Sándornak*, a társaság elhunyt társelnökének emlékezetére. Elnök mély érzéstől áthatott meleg szókkal ecseteli a veszteséget, mely a lelkes vezér halálával ért bennünket, gyermektanulmányozókat. Kiemeli, hogy az ő segítő és küzdő munkájára mennyit építettünk, hogy hány nehéz akadályon vitte keresztül ügyünket az ő csodálatos akaratereje, a gyermektanulmányozás iránti nagy szeretete, mindenre kiterjedő figyelme, munkás két keze. Hálának

és kegyeletnek soha meg nem szünő érzésével szomoruan zárjuk szívünkbe emlékét. Szent elhatározásunk, hogy e nehéz, viharos idők elvonulását követő új kikeletben az ő vetését hozzá méltóan tovább munkáljuk. Elnök indítványozza, hogy a társaság választmányának megemlékezését jegyzőkönyvbe foglalja és erről a gyászoló családot értesítse. Választmány az indítványt egyhangulag elfogadja.

Nagy László ügyvezető alelnök közli a választmány-nal, hogy a társaság mélyen szeretett és tisztelt elnökének elhunytával mély meghatottságának tanujeleit adta. Gyászjelentést adott ki, a gyászszertartáson a tisztikar megjelent, koszorút helyezett a sirra és Nagy László tolmácsolta itt a társaság gyászát. Ügyvezető alelnök indítványozza, hogy a békés állapotot követő legközelebbi közgyűlésen a nagy férfiről emlékezés mondassék. Választmány az indítványt elfogadja. Ülés bezárul.

A gyermek felfogása a háborúról. A tisztikar f. é. október havi ülésén javasolta **Nagy László**, hogy a fiókkörök bevonásával indítson az adatgyűjtő szakosztály országos adatgyűjtést abból a célból, hogy a begyűlt anyagból meg lehessen állapítani a háboru hatását a gyermeki lélekre, továbbá, hogy a háboru milyen érzelmeket s gondolatokat támasztott, milyen vágyakat, törekvéseket, cselekvéseket váltott ki a gyermekben. Több ízben folytatott tanácskozás és próba gyűjtés után Nagy László végleg megszövegezte az erről szóló VI. kérdőívet, amelyet eddig fiókköreinknek, adatgyűjtő munkatársainknak és a nagy számban jelentkező iskoláknak, tanároknak, tanítóknak s szülőknek szét is küldtünk. Az adatgyűjtés iránt nagy érdeklődés mutatkozott országszerte.

A kérdőívből kiemeljük a következőket. A kérdésorozat két csoportban, külön a 8—14 éves s külön a 14—18 éves gyermekek számára van megállapítva.

A 8—14 éves gyermekeké a következő:

1. Mi tetszett eddig legjobban a háború eseményeiből? Miért? 2. Miért van most háború? 3. Most, hogy háború van, mit szeretnétek legjobban tenni? Miért? 4. Szoktatok-e háborusdit játszani? Irjátok le miként! (Fiúk számára.) 5. Tettetek-e a katonákért vagy azok itthon maradt családjaiért valamit? Mit? 6. Szeretitek-e a háborút? Miért? 7. Hogy fog végződni a háború? Miért? 8. Rajzolja le (színes ceruzákkal) mindenki a háborút.

A 14—18 éves ifjaké:

1. Mi ragadta meg leginkább a lelküket a háboru eseményeiből? Miért? 2. Mi az oka a háborúnak? 3. Most, hogy háború van, mit szeretnének leginkább tenni? Miért? 4. Átalakította-e napi foglalkozásukat a háború?

Miként? 5. Megváltoztatta-e a háború érzésüket s a gondolkozásukat? Miként? 6. Mi a véleményük általában a háborúról? 7. Hogy fog végződni a háború? Miért? 8. Rajzolják le színes ceruzával, vagy fessék le a háborút. (nem kötelező.)

Felhívjuk t. tagjainknak, munkatársainknak figyelmét ezen adatgyűjtésre. Kérdőívet szívesen küld a társaság irodája (Budapest VIII., Üllői út 16/B).

A Gyermektanulmányi Társaság és a háború. Az az óriási néparadat, amely észak felől özönlik hazánkra, élet-halál harcra kényszerít bennünket. Ugyanakkor délfelől kisebb, de kemény ellenséggel kell küzdenünk. Sohasem volt még Magyarország olyan nehéz helyzetben, mint most. Összes fizikai és lelki erőinket ez a küzdelem köti le, amelynek kimenetele fogja hazánk sorsát évszázadokra meghatározni. Most csendesek a kulturmunka berkei. Különösen a háború kitörésének első vihara kiragadta ország- s világszerte a munkások kezéből a kalapácsot s megbénította a magyar gyermektanulmányi társaság működését is. A társaságnak majdnem összes vezető egyénei a háború körül teljesítettek és teljesítenek ma is valamely szolgálatot. Elnökünk Teleki Sándor gróf, mint a magyar vöröskereszt-egyesület fő megbízotthelyettese s a fővárosi népsegítő iroda gyermekvédelmi osztályának elnöke, teljesít szolgálatot. Náray-Szabó Sándor a műegyetemi hadikórházban, mint orvos működött haláláig. Ranschburg Pál dr. társelnökünk több kórházban nyújt orvosi segítséget. Nagy László alelnök szeptember és október hónapban — a budapesti Lendvayutcai kiegészítő kórházat vezette, mint kórházgondnok; jelenleg a posta és távirtda kiegészítő hadi kórházában működik. Ballai Károly, Ferencz Ella, Szobry Aranka titkárok, Bors Jolán könyvtáros, Gröber Vilma jegyző különböző katonai kórházakban működtek s részben működnek ma is, mint ápolónők. Dánielné Lamács Lujza jegyző az Iparművészeti Múzeumban szervezte s vezeti az iskolatársak nagyszabású hadsegélyző irodáját. Egyes vezető egyénei a társaságnak pedig mint katonák szolgálnak. Nemes Lipót, a jogi és gyermekvédelmi osztály titkára, mint honvéd, végig küzdötte a lublini és az ivangorodi nagy harcokat s résztvett a lengyelországi visszavonulásban. E közben, meleg ruhája nem lévén, megfázott s tüdőgyulladásban megbetegedett, előbb a jägerndorfi, pozsonyi kórházakban feküdt, jelenleg Budapesten a képzőművészeti főiskolai hadikórházban van, állapota nem ad okot aggodalomra. Kanizsai Dezső, pénztárosunk skiadóhivatalunk vezetője, Sopronban van bevonulva, mint ápoló katona. Jámbor György dr., a pozsonyi fiók titkára, a háború elejétől fogva a galíciai harctéren küzd, mint honvédhadnagy; sikeres és hősiességéért főhadnaggyá lép-

tették elő. Révész Géza dr. egyet. m. tanár, a f. Pedag. Szeminárium pedag. pszichológiai laboratóriumának vezetője, mint hadnagy, az északi harctéren küzdött, jelenleg Budapesten teljesít szolgálatot a honvédelmi minisztériumban. Sulyosbította a helyzetet, hogy a társaság a háború tartamára összes szubvencióitól elesett, minek következtében folyóiratunkat mind ez ideig nem jelentethetjük meg, könyvkiadó vállalatunkat is kénytelenek vagyunk szüneteltetni. Intézményeink egyébként is érzik a háborús világot. A vidéki fiókok nem működnek. A Gyermektanulmányi Múzeum helyiségeinek egy részét kénytelenek voltunk hadi kórház céljaira engedni át, mi okból most zárva van a múzeum s a kiadóhivatal az Üllői-út 16/B. sz. alá költözött. Az Uj Iskola ügye a háború ellenére is szépen haladt előre, szülők és pedagógusok élénken érdeklődtek iránta, a tanterve is elkészült. Azonban az utolsó pillanatban az összes szülők visszavonták jelentkezésüket, négynek kivételével, akiknek gyermekeit Domokos Lászlóné most magán lakásán (I., Alma-u.5) oktatja. Az iskola megnyitását 1915 őszére halasztottuk.

Az első aléltság után csakhamar fellépett a társaság vezetőiben az a törekvés, hogy a nehéz viszonyok ellen is felvegyék a munkát. A tisztikar értekezletet tartott, amelyen kimondták, hogy A Gyermekek ez idei évfolyamát egy füzet (7—10. szám) kiadásával be kell zárni s a jövő évben is legalább két havonként 2—2 ívnyi terjedelemben, hacsak lehet, meg kell jelentetni. Ezen az értekezleten határozták el azt is, hogy a gyermekeknek a háborúról táplált felfogása kutatása végett adatgyűjtést kell indítani s az Uj Iskola előkészítésének munkálatait folytatni kell. A társaság, ime, újra felvette működése fonalát, illetőleg azt egészen nem is szakította meg. Habár igen szűk mederben, folyik a munka s várva-várjuk a dicső béke napját, amikor újra teljes erővel vehetünk részt Magyarország kulturális felvirágoztatásának munkájában.

A londoni nemzetközi gyermekjóléti kiállítás. Rendezte a „Dealy News & Leader” napilap. London Olympia-Hall. Már bezárultak az Olympia-csarnok nagy kapui, de a szőkefürtös londoni gyermekek még sok kacagó emléket őriznek, az ott töltött szép órákról. Mert ez a kiállítás nemcsak tárgyának sokféle, szépen rendezett csoportjával, tehát a térben mutatta be azt, amit célul tűzött ki — megismertetni mi hozza az öröm fényességét gyermekszemekbe — hanem időben is adta eszméjét. Az ott folyó élet sok szép és nagyszerű élményt hozott, igazán „jólét”-et teremtett a kis látogatóknak. Mindenholnan gyermekkacagás hangzott, a képekben oda varázsolt angol-Riviera homokos-füves játszóteréről, a „szabad gyermekszobá”-ból,

ahol a kicsinyek pihentek és kedvükre játszottak a sok kirakott játékszerrel, a kis vasutról, amely végigrobogott velük a kiállítás óriási területén, végig az árnyas kerten. Cserkészfiúk és lányok járkáltak apró megbízásokkal, tanjáikon, őrtonnyukból lesve a parancsot. „A tavasz színházában” a gyermekek maguk játszották el egymásnak kedvenc meséiket, tündérregéket, megelevenítették a történelem hőseit és felvonulásokat rendeztek. A „gyermek muzeuma” bemutatta, mit gyűjthet a gyermek a természet világából és hogyan készíthet magának egyszerű módon aquáriumot, növény és ásványgyűjteményt; itt a mikroszkópok előtt a nagyobbak ültek a kicsinyek pedig meseórákra vonultak délutánonként.

A kiállítás csoportjai három főrésze oszthatók, a gondolat szerint, melyet demonstráltak.

I. *A gyermek testi jóléte.* Itt tanulságosak a higiénikus gyermekszobák a fejlett angol iparművészet minden szépségével tervezve. Külön pavillonban a gyermek helyes táplálását mutatták be, ott készített növényi ételekkel. A kiállításnak ezen a részén általában mindaz található volt ipari feldolgozásban, ami a gyermeknek fiziológiai szükséglete. Feltűnt még itt egy társaság kiállítása, mely a gyermek elleni kegyetlenségek meggátlását tűzte ki céljául, fényképekben és iratokban ismertette azokat a merényleteket, amiket szülők, munkaadók és iskola követnek el a gyermek testi és lelki épsége ellen.

II. *Gyermekirodalom.* Itt könyvvásár folyt. 1-2 pennyért már művészi formájú és tartalmu könyvecskét kap a gyermek. Külön érdekességü az a gyűjtemény, mely az angol képes és mesekönyv fejlődését mutatta századok előtti primitív kivitelről, a mai művészi és groteszk formájáig. Dickensnek — mint a rendező napilap első szerkesztőjének — sok érdekes kéziratát láttuk itt.

III. *A gyermek játéka.* Legértékesebb része a kiállításnak. Összegyűjtötték itt a világ minden részéből a gyermek játékeit, kár hogy maga a gyermek, az ő keze munkájával nem juthatott szóhoz itt, *egyedül a magyar gyermek beszélt, a Gyermektanulmányi Múzeumnak ezen osztályban elhelyezett anyagával.* Franciaország iparművészeti játékokkal volt képviselve, Németország kulturtörténeti szempontból érdekes régi játékszerekkel, Oroszország néma, havas pusztáihoz illő eredeti kigondolásu lassu menetü társas-játékokkal, Finnország stilizált ipari játékokkal. Hágából „békejátékokat” küldtek, bemutatni, hogyan üzhetjük ki a gyermekszobából a harci gondolatokat és hogyan helyettesítsük a „katonásdi”-t tüzoltó, rendőr, vadász stb. játékokkal. Nagyértékü gyűjtemény volt Elő és Hátsó-Indiából, a maláji szigetcsopotról, Afrikából, Észak-Ameriká-

ból. Ezek a szintén felnőttek által készített játékok mély bepillantást engednek a primitív népek gyermekeinek életébe, látható mennyire kapcsolódik ez a természethez és mennyire érzi és féli misztikus erők hatalmát. Ősi, gyermeki formájú alkotások váltakoztak itt, finom művészi majd félelmetesen groteszk állati és emberi formákkal, fából és elefántcsontból faragva, növényi anyagokból fonva.

A magyar kiállítás három részre tagozódott. I. *öszton-szerű gyermekmunkák*, fejlődéstanilag rendezve. Célja, bemutatni, hogyan tökéletesedik természetszerűleg a gyermek munkája. A gyűjtemény tárgyai: Magyarország különböző vidékeiről gyűjtött babák, zenei játékok, fegyverek. A fejlődés menete vázlatosan a következő: Két fő típusa van a gyermeki munkának: a) *Játékszerű munka típus*: A munka, az előállított tárgy csak a játék eszköze, cél maga a játék. b) *Alkotó munka típus*: A gyermek már hatni akar a produktivitásával, célja egy bizonyos tárgy alaki reprodukálása.

A típusokon belül a következő fokokon megy át a fejlődés:

1. *Szimbolikus fok*: A 3—4 éves korig nem emelkedik a tárgy képe a tudatosság világos fokára, a gyermek jelképez a plasztikában is csak elbeszéli, amit a tárgyról tud és nem adja vissza amit rajta lát. Pld. két egymáson huzogatott fadarab: hegedű, kicsiny bot, mákféjjel a végén: baba.

2. *Sematikus fok*: Körvonalas reprodukálása a tárgyaknak minden részletezés és egyéni vonás nélkül. A gyermeknek ebben a korban van egy szubjektív sémája, amelytől szabadulni nem tud, olyan mint egy kis finom gyár, amelynek egy „törv. védett” mintája van és ezt látjuk viszont minden alkotásán.

3. *Természetszerű és esztétikai fok*: A gyermek az állandó objektív érdeklődés korában van, reálisan lát, keresi munkájában a tárgyi hasonlatosságot, részletez, észreveszi az egyéni vonásokat, az élet változatosságát, anyag-szerűen diszit, de keresi a ritmust és szépséget. Pld. aprólékosan feldiszitett menyasszony babát, hurok hegedüt csinál a gyermek, kifaragja „Lehel kürtjét” stb.¹⁾

Kiállításunk második csoportja volt a *néprajzi anyag*. Mezőkövesd gazdag népművészeti sajátosságokat feltüntető

¹⁾ A gyermekmunkák fejlődésének a fokozatai eltérnek a Schreuder-féle fokoktól (L. A Gyermek 1912. évi VI. évfolyamának 486-8. lapjait). E fokozatokat a holland Schreudertől függetlenül Nagy László elnök s Ferencz Ella titkár állapították meg. E fokozatok részletes leírását a Gyermektanulmányi Múzeum Füzetei fogják hozni.

vidékéről gyűjtött babák még pedig gyermekmunkák és háziipari munkák. Színes ornamentikájú figurális rajzok Öcsényi 11—12 éves gyermekektől.

Harmadik csoport, *ipari játékszerek* a szombathelyi árvaház növendékeitől és Weszely-Gányi-féle játékok. Ezen tárgyak különösen művészberek érdeklődését keltezték fel szép vonalvezetésükkel, magyaros motivumaikkal.

Kiállításunkat úgy a látogató közönség mint a sajtó nagy elismerésben részesítette.

IV. *Munka és művészet az iskolában.* Itt említésre méltók az „Open-Air School”-ok „Szaba dlégiiskola”-k, melyeknek tanítási módja is modernebb az angol átlagiskoláknál, ahol ha van is munkáltató tanítás, az egészen megkötött ipari műhelymunka. (Az iskolákat alkalmunk volt meglátogatni, ezek külön beszámolás tárgyát képezik.)

A gyermekjóléti kiállításához nagyméretű nemzetközi női ipari kiállítás kapcsolódott, amely bemutatta, mennyiben szolgálja a nő ipari munkája a család és különösen a gyermek jólétét.

A kiállítás alatt állandóan értékes, pedagógust és szülők egyaránt érdeklő előadások folytak.

Ferencz Ella.

Változás folyóiratunk megjelenésében. Amint „a háború és a Magyar Gyermektanulmányi Társaság” című cikkben megírtuk, a háború mélyen belenyult a Gyermektanulmányi Társaság életébe. A fölmerült nehézségek megátolták, hogy a Társaság rendesen jelentesse meg folyóiratát. Csak most kerültünk abba a helyzetbe, hogy az 1914. évi záró (7—10.) füzetet kiadhassuk. Tisztelettel kérjük ezért tagtársaink s olvasóink jóakarató elnézését. Minthogy a Társaság kénytelen volt nyomdát változtatni s a folyóirat nyomását *Kohn Mór* úr jóhírű váci nyomdájának átadni, ezen szám némiképp más kiállításban jelenik meg. *Folyóiratunk mindaddig, míg a normális viszonyok vissza nem térnek, valószínűleg 2 havonként 2-3 ivnyi terjedelemben fog megjelenni.*

Übersicht der letzten Nummer.

Jahrgang VIII. No. 6.

Eine Reformschule.

Vortrag, gehalten in der durch die Ungarische Gesellschaft für Kinderforschung veranstalteten Elternzusammenkunft am 16. Juni, von Frau **Ladislaus Domokos**.

Nach einer Besprechung der alten Schule geht Vortr. auf ihr eigentliches Thema, die „*Neue Schule der Gesellschaft für Kinderforschung*“ über. Diese soll für normal entwickelte gesunde Knaben und Mädchen von 6—14 Jahren auf Grundlage der Koedukation errichtet werden. Dieser Zeitabschnitt bildet entwicklungsgeschichtlich ein abgeschlossenes, einheitliches und begrenztes Alter. Später könne eine Ergänzung bis zum 18. Lebensjahr stattfinden, doch vorläufig leidet die körperliche und geistige Entwicklung des Kindes besonders im erwähnten Zeitabschnitte, während welchen die Schäden die Entfaltung fürs ganze Leben entscheidend beeinträchtigen. Die Schule umfasst den Stoff der Elementarstufe bis zum 10. Jahre und den der unteren Mittelstufe bis zum 14. Jahre.

Die Schule wird womöglich in einem äussern Stadtteile in der Stille von freien Feldern und sonnigen Bergen, zwischen viel Licht und Luft untergebracht. Das Kind steht als ein biologisches Wesen der Natur sehr nahe, sie bietet ihm das Lebenselement, das es reichlich entfaltet. Es müssen dem Kinde alle Faktoren seines natürlichen Lebens zurückerstattet werden; deshalb müsse es in die Nähe von Bergen und Flüssen, den traulichen Bereich von Tieren und Pflanzen versetzt werden. In rhythmischen Tänzen auf grünen Fluren und Sonnenglanz, in der Schönheit freier und individuell - rhythmischer Bewegungen werde das Kind seine Urempfindungen ausleben. Auf der Oberfläche der Muttererde, in Urbeschäftigungen, wie Gärtnerei, Fi-

scherei, sowie der Pflege und Zucht von Tieren, werde es unbeschränkt seine Freude voll auf geniessen. Das Hineinleben in die Natur muss im Kinde gefördert werden, damit es die Gemeinschaft mit ihr empfinde, sich als ein Element der Natur fühle, wie auch das, dass es zu ihr gehört und von ihr abhängig ist. Das ist die wahre Zeit der biologischen Erziehung. Und in diesem Alter sind die natürlichen Arbeitsabsichten des Kindes verhältnismässig wenig abhängig von der Beeinflussung der Erwachsenen. Die unbehelligte und unmittelbare Berührung mit der Natur, die nur noch von den einfachsten Wirkungen des gesellschaftlichen Lebens vervollständigt wird, reizt heftig das Interesse des Kindes, und die Bewegungsfreiheit, welche diese Wirkung hervorruft, gilt als natürlichste Grundlage des Unterrichtes und der Erziehung. Der wichtige Einfluss der Natur-Umgebung macht es wünschenswert, dass die Kinder den ganzen Tag in dem Institut verbringen; was ob des einheitlichen Gesichtspunktes der Erziehung, ferner wegen der Handarbeiten am Nachmittag und der Gartenbeschäftigungen unumgänglich erscheint.

Die Grundlage des unterrichtlichen und erzieherischen Verfahrens ist das *Interesse des Kindes*. Die kinderpsychologischen Ergebnisse des Werkes „Psychologie des Kindlichen Interesses“ von Ladislaus Nagy sollen hier praktische Anwendung finden. Die Stoffverteilung berücksichtigt die genetischen Stufen und Motive des Interesses.

Vom 6. bis zum 9. Jahre dauert das Alter des von Urteilen beeinflussten subjektiven Interesses, vom 9. bis zum 11. das des objektiven Interesses und vom 12. bis zum 14. Jahre das des stetigen Interesses.

Die allgemeine Entwicklung bevorzugend hat jedes Alter seine Notwendigkeit. Die auf genetischer Basis fusende Erziehung muss sich dem Charakter, sowie der eigenen Einrichtung dieser Lebensalter anpassen.

Auf dieser Stufe charakterisieren das Kind: eine anhaltende und *reale Aktivität*, das Bestreben objektive Erfahrungen zu erlangen und die Ausgestaltung der *Individualität* in einer bestimmten und geradlinigen freien Betätigung. Dem gegenüber habe der Unterricht darzutun, den eigenen Tätigkeitsdrang des Kindes zu befriedigen, was

mittels einer *freien Beschäftigung* der Kinder geschieht. Das selbständige Auferlegen von Arbeiten aber kann ohne eine sorgfältige Beobachtung der Individualität und ihrer eigenen Kräfte nicht statthaben. Somit sollen wir das Kind nur eben mit solchen Arbeiten versehen, denen seine Kraft und Lust gewachsen sind, da ein Misserfolg es entmutigen, seinen Willen lähmen, wie auch sein Selbstvertrauen einbüßen lässt.

Die wichtigsten Hauptteile des Unterrichtes sind :

1. Beobachtung.
2. Assoziation (Vertiefung.)
3. Ausdruck (Tätigkeit.)

Richtiger : der Unterricht geht von der mit einer allseitigen Übung der Sinnesorgane verbundenden Beobachtung aus, dann folgt die Assoziation, nämlich die Erweiterung der beobachteten und versinnlichten unmittelbaren Eindrücke mit entfernteren Verbindungen; der kindliche Geist urteilt, ordnet, teilt ein und wählt aus, mithin verarbeitet, ehe der Abschluss und Aufbau des psychischen Verlaufs: der Ausdruck entstände, in dem die Arbeit der Seele mit je mehrfacherem Weisen der Ausdrucksmittel zur Wirklichkeit, der Tat, daher zu einem sichtbaren Ergebnisse werden.

Diese Verfahrensweisen stehen in den einzelnen Lebensabschnitten ihrer geistigen Entfaltung angemessen, im Vordergrund und zwar :

- von 6—8 Jahren, die Wahrnehmung,
- von 8—10 Jahren die Assoziation,
- von 10—14 Jahren, die Tätigkeit.

Was ist es, was wir mit dem Kinde, seinem Interesse und seiner Entwicklungsstufe angemessen beobachten liessen ?

Der Mittelpunkt der Beobachtungen ist vom 6. bis zum 10. Jahre das *Kind* und *seine unmittelbare Umwelt*, weil sein Interesse noch subjektiv ist. Im Anfange jedoch erscheint dies Alter, wegen einer grösseren Subjektivität von 6—8 Jahren *egozentrischen* Charakters, vornehmlich auf sinnliche Beobachtungen berechnet von 8—10 Jahren in einer *spezielleren*, sowohl mit zeitlichen als räumlichen Assoziationen verbreiteten Richtung. Das Alter zwischen 10

—14 Jahren dokumentiert sich am kräftigsten als selbstbewusste *Tätigkeit*, wo die deutlichen Formen des *ständigen Interesses* richtunggebend sind und auf manchem Gebiete eine ausgestaltete fachgemässe Stufe erkennen lassen.

In den Nummern 5-6 dieser Zeitschrift erschien ein Originalaufsatz „*Das Kind und das Märchen*“ von Dr. Lad. *Nógrády*, dessen Auszug wir diesem Hefte wegen seines reduzierten Inhalts vorenthalten. Es sei vorläufig bios erwähnt, dass der lange Artikel diejenigen wertvollen Sammelbeiträge aufgearbeitet enthält, welche auf Anregung unserer Gesellschaft für Kinderforschung über die Wirkung des Märchens eingelaufen sind.

Kinderforschungs-Nachrichten.

Die Ungarische Gesellschaft für Kinderforschung hielt am 9. Juni d. J. unter dem Vorsitz des Dr. *Alexander Náray-Szabó* eine Ausschusssitzung ab. Hierbei unterbreitete Frau *Ladislau Domokos* ihren Antrag wegen Errichtung einer auf *pädologischer Grundlage stehenden Reformschule*. Der Ausschus ersuchte das Präsidium, den Grafen *Alexander Teleki*, Dr. *Alexander Náray-Szabó* und *Lad. Nagy*, um als Kommission die Angelegenheit zu unterstützen. Sämtliche Vorbereitungen zur Eröffnung der „*Neuen Schule*“ sind bereits während des Sommers getroffen worden, doch musste die Eröffnung mit Rücksicht auf die kriegerischen Ereignisse bis zum Herbst 1915 verschoben werden. In diesem ganzen Jahre aber werden der Lehrplan und die Methode der ins Leben zu rufenden „*Neuen Schule*“ den Gegenstand weiterer gründlicher Beratungen bilden.

Ludwig Pósa, der ausgezeichnete Schriftsteller und Schöpfer der Kinderdichtung wurde vor einigen Wochen anlässlich seines vierzigjährigen Jubiläums gefeiert. Der Feier haben mehr als 20,000 Kinder angewohnt. Der allverehrte Poet starb kaum einen Monat nach der Verherrlichung. Er war der grösste Vertreter der Kinderpoesie und verstand es meisterlich, auf dem schweren Instrument für Kinderherzen eigenartige, liebeliche Saiten anzuschlagen.

Résumé du dernier Numéro.

VIII ème Année, No. 6.

Dans les deux numéros précédents de „L' Enfant“, une communication de M. Nógrády a paru sous le titre : „L' enfant et la fable“.

A cause de cette feuille abrégée, nous remettons à plus tard la recension de cet substantiel article, momentanément nous observons seulement, que la communication de M. Nógrády est le résumé d' une enquête très intéressante que la Société Hongroise pour l' Étude de l' Enfant a fait dans toute la Hongrie.

L' École Nouvelle.

Par : Mme Domokos.

La Société Hongroise pour l' Étude de l' Enfant se proposa d'ériger une École Nouvelle pour garçons et filles normaux, âgés de 6 à 14 ans, où les enfants des deux sexes seront élevés à la méthode coéducative.

Au point de vue psychologique, l'âge de 6 à 14 ans est un âge isolé et égal. Plus tard, l'enseignement pourra s'élargir jusqu' à l' âge de 18 ans mais momentanément c'est surtout à l'âge de 6 à 14 ans que l'enfant souffre le plus des fautes de l' ancienne pédagogie et de la routine séculaire.

1. *Éducation physique.* On veut acquérir *la beauté et la force* du corps. L' équilibre et la santé du corps sont considérés comme des conditions primordiales pour la santé de l' esprit.

Vie au dehors de la ville, dans les montagnes pittoresques de Budapest. Eau, air et lumière en abondance. Travaux manuels obligatoires pour tous les élèves : agriculture, jardinage, élever des animaux etc. Le contact incessant avec la nature, donne aux enfants des émotions très vives et ces émotions sont les bases les plus naturelles de l'enseignement et de l'éducation.

2. *Éducation intellectuelle.* Non pas érudition, ni mémorisation imposées à l'enfant du dehors à dedans, mais réflexion et raison s'accroissant du dedans au dehors. Partir du fait pour s'élèver à l'idée. Pratique de la méthode

scientifique : observation, hypothèse, vérification, loi. En vertu de la loi psychologique qui veut que l'intérêt se propage par contact d'associations d'idées, il s'agit d'amorcer à chaque âge, aux intérêts dominants, des intérêts nouveaux, qui soutiendront et stimuleront l'effort, seule agent du progrès conscient.

Le programme de l'Ecole Nouvelle sera divisé en plusieurs parties, suivant les lois psychologiques de l'intérêt de l'enfant, exposé dans le livre de *M. Nagy* : „La psychologie de l'intérêt enfantin.”

L'Ecole Nouvelle va réaliser les règles du développement de l'intérêt de l'enfant.

3. Principes de la méthode de l'enseignement à l'Ecole Nouvelle.

Au lieu de la mémorisation, il faut adapter les moyens d'éducation à la nature psychologique de l'enfant, c'est à dire il faut à chaque âge, tenir compte des prédispositions particulières de l'enfant.

b) La routine ancienne, l'ordre logique des objets d'études est nuisible à la manière de penser des enfants.

c) Chez l'enfant il faut procéder par induction du concret à l'abstrait et aller de l'humanité aux choses naturelles. Chaque enfant pourra apprendre autant qu'il voudra.

d) Le travail scolaire consiste : 1. en une recherche de documents : notes et desseins de choses faites ou vues, renseignements, articles, gravures etc. recueillis dans des visites de magasins, de fabriques, d'usines, de services publiques, d'œuvres sociales etc. le dessin doit être aussi familier à l'enfant que la lecture et écriture. 2. En un premier classement des documents ; 3. En une élaboration collective des documents.

On ne défendra point *le mouvement libre* aux enfants, pour cela il n'y aura point de classes et des bancs à l'Ecole. Les objets d'études ne se changeront pas tous les heures, car ce ne sont pas les objets qu'il faut renouveler mais les manières de l'occupation.

Mouvement de Pédologie.

La Société Hongroise pour l'Etude de l'Enfant s'est réunie le 9 juni 1914 sous la présidence de *M. Náray-Szabó*. M. le Président donne la parole à Mme Domokos. Mme Domokos fait son rapport sur l'Ecole Nouvelle. La Société a fait toutes les préparatifs pour l'ouverture de cette école, mais à cause de la guerre on a remis l'inauguration à l'automne de 1915. Cependant on se propose de s'occuper du programme et de la méthode de l'Ecole Nouvelle durant toute l'année courante.

